

Utbildningsutskottets öppna utfrågning om lärarbrist

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-87541-61-2
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2016

Förord

Utbildningsutskottet kallade den 17 maj 2016 till en öppen utfrågning i riksdagen om lärarbrist. Till utfrågningen inbjöds myndigheter, organisationer m.fl. för att ge sin syn på dessa frågor. I det följande redovisas programmet och en utskrift av den stenografiska uppteckningen som gjordes vid utfrågningen.

Stockholm i juni 2016

Lena Hallengren (S)
Utbildningsutskottets ordförande

Cecilia Nordling
Kanslichef

Program för öppen utfrågning om lärarbrist

Datum: tisdagen den 17 maj 2016

Tidpunkt: kl. 10.00–12.00

Plats: Andrakammarsalen, riksdagen

- 10.00** Inledning av utbildningsutskottets ordförande Lena Hallengren (S)
- 10.05** **Utbildningsdepartementet**, minister för högre utbildning och forskning, Helene Hellmark Knutsson
- 10.20** **Universitetskanslersämbetet**, avdelningschef Annika Pontén.
Hur många behöver examineras från lärarutbildningen varje år för att täcka behovet?
- 10.30** **Skolverket**, generaldirektör Anna Ekström
Tillgången på behöriga lärare samt Skolverkets arbete på området
- 10.45** *Olika vägar till lärarutbildning (10 min. per talare)*
Malmö högskola – Anders Olsson, utbildningschef, och Karl-Gunnar Starck, föreståndare för Regionalt utvecklingscentrum
- **Stockholms universitet** – Susanna Malm, projektledare och nationell samordnare för projektet Utländska lärares vidareutbildning (ULV)
- **Umeå universitet** – Anna-Karin Lidström Persson, utbildningsledare och nationell samordnare för projektet Vidareutbildning av lärare (VAL)
- 11.15** Nätverket för kommunala lärcentra (NitUS), Jerry Engström, campuschef
Lärcentras roll för lärarutbildningen
- 11.25** *Hur klarar skolhuvudmännen lärarförsörjningen? (5 min. per talare)*
- **Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)**, direktör Agneta Jöhnk

- **Friskolornas riksförbund**, vd Ulla Hamilton
- **Idéburna skolors riksförbund**, ordförande
Håkan Wiclander
- 11.40** Lunchpaus
- 12.00** Korta inlägg (5 min. per talare)
 - **Läraryrket**, förbundsordförande Johanna Jaara
Åstrand
 - **Lärarnas Riksförbund**, förbundsordförande Bo Jansson
 - **Sveriges Skolledarförbund**, förbundsordförande Matz
Nilsson
- 12.15** Frågor från ledamöterna
- 12.55** Avslutning av utbildningsutskottets vice ordförande
Christer Nylander

Övriga inbjudna att svara på ledamöternas frågor: Universitets- och högskole-
rådet, Sveriges Elevkårer, Sveriges elevråd – Svea, Skolinspektionen, Svenskt
Näringsliv, Saco, LO och TCO .

Stenografisk utskrift från den öppna utfrågningen

Ordföranden: Varmt välkomna allihop till Andrakammarsalen och till utbildningsutskottets öppna utfrågning om lärarbrist! Om ni tycker att det ser lite glest ut i delar av salen beror det på tågförseeningen. Det kommer ett antal ledamöter till som droppar in så fort de bara kan.

Annars är vi alla väldigt glada över att ni är här i dag. Helt objektivt tycker jag att vi har fått till ett väldigt bra program. Det är många viktiga och intressanta talare, och jag tycker att det på något sätt synliggör det faktum att riksdagen ska vara den plats som synliggör samhällsutmaningar och får människor att mötas men också konstruktivt tar vara på nya, goda idéer.

När jag besöker skolor kan man i samtalet inte komma förbi att någon gång råka nämna att det saknas ungefär 50 000 lärare till 2020. Man hinner säga det, och så märker man liksom hur någonting går igång: Vänta – hur många sa du att det var? Till när då? Hur sjutton ska ni lösa det? Sedan är diskussionen igång, och framför allt är frågorna väldigt många.

I många av de här skolorna har man redan i dag en problematik när det gäller att hitta de lärare som behövs, med rätt behörigheter. Finns man inte nära ett lärosäte är problemet med att lyckas locka, rekrytera och behålla duktiga, kompetenta lärare ännu större.

Utmaningen känns verkligen överallt i vårt samhälle, skulle jag säga. Är man förälder och har barn i skolan undrar man hur det ska gå till. Kommer ens barn att ha behöriga lärare? Hur kommer det egentligen att bli? Är man lärare undrar man om man ska få nya kollegor, annars blir jobbet ännu tyngre. Många av oss som är i den här salen nu tänker ju på hur vi ska kunna bidra, för någonstans är det den enskildes vilja och engagemang som gör att man söker sig till en lärarutbildning och också stannar kvar.

En del av svaren hoppas jag verkligen att vi ska få lyssna till i dag. Framför allt hoppas jag att vi kan se det här som ett gemensamt avstamp och att vi ska skaffa oss en gemensam bild av hur det faktiskt ser ut.

Jag har nöjet och glädjen att få bjuda upp vår första talare, ansvarig minister Helene Hellmark Knutsson som är högskole- och forskningsminister men också särskilt ansvarig just för lärarfrågorna.

Statsrådet Helene Hellmark Knutsson (S): Tack så mycket! Jag vill också tacka för ett väldigt gediget program som utskottet har jobbat fram. Jag delar det som utskottsordförande Lena Hallengren sa om att detta är en väldigt viktig möjlighet för oss att brett både få samla oss och också diskutera angelägna samhällsutmaningar, och det är svårt att tänka sig en mer angelägen samhällsutmaning än den svenska skolan och det svenska utbildningssystemet.

Vi vet ju att vi under en lång tid har dragits med sjunkande kunskapsresultat och en lärarbrist som har vuxit från år till år. Bakom dessa siffror ligger också det faktum att vi har en utmaning när det gäller statusen på läraryrket och attraktiviteten i att både bli lärare och vilja förbli lärare.

I går tog vi emot Skolkommissionens delbetänkande. Där talades det, väldigt viktigt, om att vi just behöver samla oss. Det har ju pågått lite av ett blame game, där man har försökt att hitta antingen sin favoritreform som ska lösa allting i ett trollslag eller hitta sin hatreform som man säger förstörde allting. Sanningen är dock att det snarare är många saker som har samverkat till att vi är här i dag, och Skolkommissionen gör ett ypperligt arbete med att försöka bena ut flera saker som behöver åtgärdas för att vi ska kunna vända kunskapsresultaten och öka både statusen och attraktiviteten i det viktiga läraryrket. Vi behöver göra många saker, och vi behöver göra det tillsammans, för att klara lärarförsörjningen på både kort och lång sikt.

Det som är viktigt att säga om det här är, precis om Lena Hallengren underströk, att siffrorna verkligen kan förskräcka när man hör dem. Vi visste redan när vi tillträdde som regering att det fanns en befarad lärarbrist på 60 000 fram till 2025. Nu har de siffrorna reviderats, och de revideras kontinuerligt, för det beror lite på hur stora barngrupperna kommer att bli de närmaste åren. Just nu kan man säga att det kan vara uppemot 60 000 lärare som saknas till 2020. Det kan också vara 50 000.

Men det är inte det som är det viktiga, utan det viktiga är att vi nu gör insatser som både ger snabba resultat och också långsiktigt stärker lärarutbildningen, läraryrket och arbetssituationen i skolan så att vi också vänder resultaten.

De sjunkande resultaten handlar väldigt mycket om att skolan har förlorat sin kompensatoriska möjlighet att kompensera för det som elever inte har med sig hemifrån. Det är alltmer relaterat till dina föräldrars utbildningsbakgrund hur du klarar dig i den svenska skolan. För oss som har varit med ett tag var det här någonting som vi var väldigt stolta över i det svenska skolsystemet: att det klarade att kompensera och att det faktiskt var fokus på elevens kunskaper snarare än föräldrarnas kunskapsbakgrund. Tyvärr ser vi över tid att det har blivit alltmer relaterat till varandra, men vi ser också att högrepresterande elever har sjunkit i kunskapsresultat.

Detta har allt som allt gjort att Sverige har sjunkit till exempel i PISA. Det gäller inte minst det viktiga ämnet läsförståelse, som ju är grunden för alla andra ämnen. Det behöver vi verkligen ta krafttag för att vända, och det är också någonting som regeringen gör.

Som sagt var har de här frågorna varit kända sedan vi tillträdde, och därför har vi också jobbat med dem sedan dag ett. Men bristen har som sagt växt till följd av ökade barnkullar.

Om man ska försöka bena ut lite vad lärarbristen egentligen består av kan man väl säga, som jag sa, att det har varit ett lågt söktryck till lärarutbildningen, även om det har ökat det senaste åren. Den nya lärarutbildningen har tagits emot hyfsat väl, och vi ser att söktrycket är på väg upp.

Detta har också möjliggjort att vi kan bygga ut lärarutbildningen. Totalt kommer regeringen att bygga ut lärarutbildningen med ungefär 2 300 nya platser. Vi tillför också kvalitetsmedel för att stärka kvaliteten i lärarutbildningen, inte minst den lärarledda tiden. Det pågår försök med övningsskolor för att garantera hög kvalitet i den verksamhetsförlagda delen av utbildningen. Samarbetet mellan högskolor och universitet och skolhuvudmän blir också allt bättre, inte minst när det gäller samarbetet kring övningsskolor. Vi ser också fler samarbeten som stärks, men mer behöver göras.

Jag tog emot Lars Haikolas utredning för ganska precis ett år sedan. Där visade han att efter det att lärosätena fått en fullständig autonomi, alltså självbestämmande över dimensioneringen av utbildningarna och även utformandet av utbildningarna från 1993 års högskolereform, är det i huvudsak så att man klarar både att dimensionera antalet platser och också att utforma utbildningarna så att det motsvarar inte bara dagens behov utan även framtidens behov. Det finns dock två utbildningar som sticker ut där man inte riktigt klarar dimensioneringen, och det ena är just lärarutbildningen. Den andra är vårdutbildningen.

Lars Haikolas rekommendation är just att vi måste stärka samverkan med huvudmännen. Vi måste se till att universitet och högskolor jobbar tillsammans med huvudmännen mycket tätare. Ni kommer senare här att få höra att universitetskanslern och Universitetskanslersämbetet har föreslagit att universitet och högskolor också måste samarbeta med varandra för att dimensionera lärarutbildningen så att det inte är så att det är för få sökande till exempel till en bristämneslärarutbildning, och så läggs den ned överallt i regionen i stället för att universitet och högskolor samarbetar med varandra.

Det här är frågor som vi nu tittar vidare på. Ett verktyg som vi redan har gett Skolverket och Universitetskanslersämbetet i uppdrag att ta fram är mer detaljerade prognoser för lärarbehovet framöver. Detta ska kunna fungera som ett verktyg för just regional samverkan mellan huvudmännen och våra lärosäten.

Men det kommer som sagt var inte att gå att utbilda bort den akuta bristen. Det tar i snitt fyra år att utbilda en lärare, och vi har den här bristen redan här och nu och de kommande fyra åren. Vi behöver alltså göra fler saker. Vi behöver öppna upp fler vägar in till läraryrket. Det gör vi bland annat genom att bygga ut den kompletterande pedagogiska utbildningen, KPU, och också genom speciella möjligheter för dem som redan har en ämnesutbildning i de så kallade bristämnen. Detta gäller framför allt naturvetenskap. Det borde gälla moderna språk också, och vi får titta på om det finns fler sådana bristämnen där vi behöver ge särskilda möjligheter för lärare att samtidigt som man blir anställd som lärare i dessa ämnen kunna läsa in den kompletterande pedagogiska utbildningen.

Vi har också lagt fram ett förslag om att vi ska ha en särskild KPU för forskarutbildade. Det här kan ju synas vara en ganska lite grupp och en liten satsning, men det handlar om 50 platser under fem års tid. Skulle alla dessa platser användas för att få fler forskarutbildade att bli lärare och de också

skulle anställas som till exempel lektorer i skolan skulle det innebära en fördubbling av antalet lektorer i grund- och gymnasieskolan. I dag finns det ungefär 240.

Att ha fler lärare med forskarbakgrund tror jag också är en viktig kvalitetsförstärkning i svensk skola. De får möjlighet att läsa in sin kompletterande pedagogiska utbildning under ett år med ett utbildningsbidrag.

Vi har också lanserat snabbspåret för dem som kommer med utländsk examen och lärarbakgrund för att de fortare ska kunna både validera och komplettera sin utbildning i syfte att nå svensk lärarlegitimation. Vi har också tittat på möjligheten för dem att under tiden de lär sig svenska och gör valideringen och kompletteringen också kunna börja jobba i den svenska skolan till exempel som studiehandledare för nyanlända elever. På det här sättet tillför vi också nya vuxna till skolan som kan bidra till att avlasta lärarna men också stödja de nyanlända eleverna.

Vi kommer att fortsätta titta på de här frågorna, inte minst inom ramen för Nationell samling. Där tittar vi också på hur vi ska göra ämneslärarutbildningen mer attraktiv. Det finns ingen utbildning i vårt system som har genomgått fler förändringar än lärarutbildningen, och jag är väldigt försiktig när det gäller att ändra återigen. Men här ser vi att vi behöver göra i alla fall någon mindre förändring för att göra ämneslärarutbildningen lite mer attraktiv. Den som vi har minst söktryck på är ämneslärarutbildningen 7–9, och det tittar vi nu på. En utredare har lagt fram förslag om en mer attraktiv ämneslärarutbildning, och nu behöver vi jobba för att förankra detta både hos parterna och här i riksdagen för att kunna göra en förändring.

Vi tittar också på hur vi ska stärka just språkutvecklingsuppdraget i alla lärarutbildningar. Det har vi nu lagt in i utredningen för Nationell samling, därför att, som jag sa, språket är nyckeln till allt lärande, och här behöver vi göra någonting så att alla lärare, oavsett vilket ämne de kommer att undervisa i, har en kompetens för ett språkutvecklande arbetssätt.

Till sist vill jag bara säga att det är mycket som vi kan göra med hjälp av våra lärosäten och mycket vi kan göra för lärarutbildningen för att få fram fler kompetenta och duktiga lärare. Men vi behöver också se till att det är ett attraktivt yrke som man vill ha. Därför var jag väldigt stolt över att förra året kunna presentera Lärarlönelyftet som är en pusselbit i att göra det till ett mer attraktivt yrke. Vi vet att de svenska lärarnas ingångslöner håller ungefär det snitt som vi har i övriga EU men att löneutvecklingen över tid är för låg.

Lärarlönelyftet syftar just till att ge parterna ett verktyg för att kunna förbättra löneutvecklingen. Det får inte användas för nyrekrytering av lärare utan är just till för att de lärare som har varit länge i skolan och tagit ett särskilt ansvar för skolutveckling och måluppfyllelse ska kunna få ett extra lönepåslag. Vi har karriärtjänstreformen som också ska göra det, men sist och inte minst handlar det också om själva arbetssituationen och arbetsmiljön i skolan och att låta lärare få tid att vara lärare.

Det sista är inte minst viktigt. Nästan 80 procent av lärarna tycker att administrativa uppgifter tar för mycket av deras tid. De vill fokusera på det de är utbildade för, och dessa möjligheter tycker jag att vi ska vara noga med att ge dem. De är utbildade för att undervisa och för att planera undervisning, men de ska också ha tid för kollegialt lärande, det vill säga att hinna samspråka med sina kollegor för att på det sättet själva hitta lösningar på de svåra undervisningssituationer som de ibland ställs inför eller på hur de bättre ska kunna nå måluppfyllelse när man träffar en ganska heterogen elevgrupp, så som den svenska skolan ser ut.

Att avlasta lärarna med till exempel lärarassistenter och andra yrkesgrupper i skolan så att lärarna får ägna sin tid åt undervisning är en av de viktigaste saker vi kan göra, både för att göra yrket attraktivt så att man vill bli lärare och för att man ska vilja förbli lärare.

Av dessa 60 000 som vi kommer att sakna är det ungefär 30 000 som förväntas gå i pension, och något som är viktigt att komma ihåg nu är att göra det möjligt för en lärare som nyligen gått i pension att kunna återvända till läraryrket eller kanske kunna stanna kvar. Att hitta lösningar på det är också ett bra sätt för att få seniora lärare som kan hjälpa till med undervisningen och klara den här samhällsutmaningen som vi har, men det kan också handla om att vara stöd och handledare för nya lärare. Jag tycker att det här är en fantastisk resurs som vi har, och att möjliggöra att just kunna vara kvar i skolan lite längre som lärare eller återvända tror jag är en väldigt positiv del som kan stärka det här arbetet som nu ligger mitt framför oss.

I detta tror jag att vi kan enas, inte minst här i riksdagen, om att utmaningen är gemensam och också avgörande för Sveriges framtid. Det handlar om att vända de sjunkande skolresultaten, se till att alla barn har möjlighet att lyckas i skolan oavsett bakgrund och oavsett föräldrarnas bakgrund, men också att möta lärarförsörjningen och se till att läraryrket är det viktigaste och också det bästa och mest stimulerande yrket på svensk arbetsmarknad.

(Applåder)

Ordföranden: Tack så mycket för den inledningen och inramningen! Nu välkomnar jag Universitetskanslersämbetets avdelningschef Annika Pontén.

Jag tänkte också – det slog mig inte bara – att när det är en minut kvar så knackar jag till lite. Det kan vara bra att veta att då har man en minut kvar så att man är uppmärksam på tiden. Låter det okej?

Annika Pontén, Universitetskanslersämbetet: Tack för att UKÄ får möjlighet att vara med på den här utfrågningen med ett så viktigt tema! Även om ministern redan har varit inne på det ska jag försöka bidra lite grann med basfakta kring lärarutbildningen.

UKÄ har inom ramen för sitt ansvar för statistik, analys och uppföljning inom högskolan satt ett ökat fokus på lärarutbildningsfrågorna den senaste tiden. Vi tycker att det är oerhört centralt, och det som jag ska försöka belysa

här och nu är att relatera omfattningen av lärarutbildningen till det behov som bedöms finnas när det gäller lärare.

Jag tänker ta er igenom de här stegen. Först tittar vi lite grann på inflödet i lärarutbildningen, det vill säga nybörjarna. Därefter tittar vi på de examinerade, alltså utflödet. Men eftersom vi inte kan se den lärarutbildning som startade 2011 särskilt tydligt i statistiken ännu har vi valt att titta särskilt på avhoppet i lärarutbildningen, alltså gå in i den utbildning som pågår just nu och se vad vi kan dra för slutsatser när det gäller utflödet framöver.

Det blir en väldigt kort genomgång här, men jag vill rekommendera ett antal rapporter som vi har gjort på området som ligger på vår webb. Vi har författaren här i bänkraden också.

Om vi börjar med att titta på inflödet, nybörjarna, ser vi en färgglad bild. Ni ska egentligen inte fokusera på färgerna, men för att anknyta till det ministern sa så kan de här färgerna tjäna som en illustration till den reformiver som gällt lärarutbildningen. Vi har alltså statistiskt försökt följa de olika generationerna lärarutbildningar, och därför ser det ut som det gör, men jag tänker ändå att vi ska koncentrera oss på nivåerna.

Det här är alltså en bild som visar nybörjarna höstterminen 1996–höstterminen 2015, och det är den senast tillgängliga statistiken. Vi ser att inflödet har legat i snitt på 8 000–10 000 nybörjare. Det varierar lite grann över åren, och vi ser en svag uppgång när det gäller inflödet. Det är 8 000–10 000 på hösten, och så är det 2 000–3 000 som börjar lärarutbildningen om våarna. Vi vet också att det ser väldigt olika ut, att det är olika söktryck och olika intresse för lärarutbildningarna, men det här är den lite grova bilden.

Om vi går över och tittar på utflödet, de examinerade, varierar det också lite grann över tid. Detta är en bild över läsåren 1993/94 till 2014/15. Färggladheten här handlar om kvinnor och män. Då ser vi också att utflödet, om ni kan läsa den vänstra stapeln, ligger runt ungefär 8 000 examinerade. Inflödet var 8 000–10 000 plus 2 000–3 000. Vi kan alltså se att det inte är ett lika stort utflöde som det är ett inflöde.

Examensfrekvens mäter vi, oavsett längden på utbildningen i det här fallet, genom att nio år efter att de startade följa upp dem som har varit nybörjare på ett lärarprogram. Tittar man på det ser man att det är ungefär 65 procent som över tid har kommit ut med en examen från lärarutbildningen. Det är alltså inte samma inflöde som utflöde.

Jag går inte in på ämnena i examina här, men vi vet att det ser väldigt olika ut för olika ämnen hur stort antalet examinerade är. Detta har vi fördjupat oss i i en rapport som handlar om hur man skulle kunna tänka när det gäller en ämnesvis dimensionering av lärarutbildningen. Det ryms inte riktigt här, men det är en lika intressant fråga att fördjupa sig i.

Som jag var inne på inledningsvis syns inte den nya lärarutbildningen som startade 2011 så tydligt i den här statistiken än. Många av lärarutbildningarna är ganska långa, och studenterna tar en del tid på sig igenom, vilket vi också kan döma av examensfrekvensen efter uppföljningstiden. Vi har i stället valt

att gå in och titta på den nya lärarutbildningen och vad vi kan tro om genomströmningen i den.

Vi har då tittat på det som vi kallar avhopp. Avhopp är ett ganska svårt begrepp i den svenska högskolan med den fria strukturen och de fria val man kan göra. Men det vi har gjort är att titta på dem som började lärarutbildningen hösten 2012. Sedan har vi sett efter när de senast var registrerade och, utifrån när de senast var registrerade, försökt göra en bedömning av hur troligt det är att de har hoppat av och hur troligt det är att de faktiskt fullföljer lärarutbildningen.

Ni förstår ju att det är ganska grova mått vi rör oss med här, men när det gäller dem som bara finns registrerade termin 1 och 2 och sedan inte finns registrerade bedömer vi att det är ett mycket troligt avhopp. Det är den mörkblå delen.

Här ser ni de olika lärarutbildningarna och att det varierar i vilken mån vi bedömer att det finns en stor andel troliga avhopp. Ministern har redan varit inne på ämneslärarutbildningen mot årskurs 7–9, och det är där vi ser att den största andelen troliga avhopp finns.

Sedan finns det en grön sektion som vi inte har sett i statistiken de senaste terminerna men där det är osäkert huruvida man kan tro att de hoppar av eller har andra anledningar till att inte synas som registrerade.

Den ljusblå delen är den glädjande delen, där vi tror att det finns en stor möjlighet att de är kvar i lärarutbildningen.

Det som inte syns här är att vi också har tittat på KPU:n, alltså den kompletterande pedagogiska utbildningen. Om man nu tycker att det här är lite oroväckande så ser det bättre ut där. Den går också att hitta i våra rapporter. Det är ett litet antal vi pratar om där, men det är en andel troliga avhopp i den utbildningen.

Generellt sett kan man väl säga att det inte är mycket som talar för en bättre genomströmning i den här lärarutbildningen jämfört med tidigare generationer lärarutbildningar. Två nybörjare på ämneslärarutbildningen ger ungefär en examinerad ämneslärare.

Om vi försöker gå tillbaka till vår ursprungsfråga handlar det om att relatera lärarutbildningens omfattning till behovet. Då ska jag försöka ta er igenom den här bilden, som är min sista.

Här har vi läsåret 2014/15, alltså det senaste läsåret vi har statistik för när det gäller antalet nybörjare på en lärarutbildning. Vi ser att det är 13 000 som börjar en lärarutbildning. Den antagna examensfrekvensen är på 65 procent, alltså det vi historiskt vet, och det vi tycker att vi ser när det gäller avhoppstatistiken gör att det förväntade årliga antalet lärarexamina skulle ligga på runt 8 500.

Om vi tittar på Skolverkets prognos för det årliga examinationsbehovet – det är så vi har grupperat det – ser vi att det ligger på 13 700. Sedan har den reviderats, vilket vi är medvetna om, utifrån de nyanlända som kommer nu, men vi utgår från den.

Om vi tittar på hur många nybörjare vi skulle behöva givet examensfrekvensen ser vi att det ligger på 21 100 – om vi inte kan få igenom alla, för om vi läser det diagram jag nu visar på andra ledden ser vi att det är 13 000 där uppe och 13 000 där nere.

Utifrån de erfarenheter vi har kan man säga att vi har ett årligt nybörjarunderskott på 8 000. Det är förstås en allvarlig bild som jag tror att ni i det här rummet är medvetna om men som ändå förtjänar att lyftas fram. Det är många faktorer som behövs. Vi pratar om en expansion av lärarutbildningen. Vi behöver fler vägar in på lärarutbildningen, och vi behöver en bättre genomströmning. Vi måste se till att man jobbar hårt med genomströmningen och stöder studenterna genom utbildningen.

Det krävs också samverkan mellan alla berörda aktörer kring lärarutbildningen, och det behövs insatser i skolan. Man behöver tänka igenom organisationen i skolan och hur man ska kunna möta denna situation. Vi bedömer att det är osannolikt att vi kan åstadkomma 8 000 nybörjare till per år. Därför behöver man fundera igenom det som ministern var inne på, nämligen stöd för lärarna och en annan typ av organisation i skolan. Lösningen finns förstås i högskolan men kanske framför allt i skolan.

Anna Ekström, Skolverket: Också jag får tacka för att Skolverket fått möjlighet att komma hit och berätta om denna viktiga frågeställning.

Jag tänkte börja med att gå igenom de olika prognoser som Skolverket har gjort och gör. På den färgrika bild jag nu visar har vi försökt sammanfatta det vi vet om det totala rekryteringsbehovet av lärare i olika skolformer och verksamhetsformer. Vi går på heltidstjänster här. De olika färgerna symboliserar olika delar av skolan. Rekryteringsbehovet är stort, som ni ser. Det är själva utgångspunkten för denna utfrågning.

Hur har vi då gjort beräkningen? Jo, lite enkelt uttryckt kan man säga att det är skillnaden mellan lärarbehov och beräknad lärartillgång eller framskriven lärartillgång. Vi tar dagens lärarbehov och tar sedan hänsyn till pensionsavgångar – vad vi vet om hur avgångarna brukar bli – befolkningsprognoser, elevunderlag och liknande. Då får vi denna mångfasetterade och färgrika bild. Vi ska gräva lite i den.

Den högsta stapeln på 70 000 är de närmaste åren, 2015–2019. Vår bild är att vi har ett läge som är ganska akut när det gäller lärartillgången i den svenska skolan. Vi kommer att komma in på det när vi ser bilder på hur tillgången ser ut i de olika delarna av skolan. Ni kan komma ihåg den bild jag nu visar; vi ska återkomma till den under genomgången.

På nästa bild ser vi beräknad examination. Ni kan jämföra med de siffror som Annika visade. Siffrorna är färskvara, och gudskelov tar vi fram mer och mer material. Vi har försökt anpassa bilderna. Allt är inte hundra procentigt anpassat, för det kommer nya uppgifter hela tiden. Men om vi ska ha någon form av tumregel kan man säga att den beräknade examinationen jämfört med examinationsbehovet, om vi bortser från speciallärare och specialpedagoger,

är ungefär hälften. Vi skulle behöva examinera dubbelt så många som vi faktiskt gör. Bilden visar allvaret i den situation vi har. Jag vill betona att det är ett grovt mått. Vi har försökt ta hänsyn till saker som ifall man arbetar deltid och liknande.

Nästa bild handlar om de nya siffror som kommer. Den färgrika stapeln längst till vänster är densamma som i den första bilden jag visade. Det gäller rekryteringsbehovet från och med nu och fram till 2019. Bredvid har vi lagt till en ny stapel som visar det rekryteringsbehov som Utbildningsdepartementet beräknade för ett litet tag sedan. Departementet har lagt till det ytterligare ökade elevunderlag som vi har fått genom den stora asylinvandringen framför allt under hösten 2015 men också en längre tid tillbaka. Det är den rödmarkerade delen av stapeln.

Departementet har också lagt till en gul del, och det är de behov som uppstår genom Lågstadiesatsningen och Kunskapslyftet. Detta visar att verkligheten men också de politiska besluten påverkar nämnaren i denna ekvation väldigt mycket. Nämnaren är lika viktig att tänka på som täljaren.

Till höger på bilden ser ni vilka jämförelser man kan göra med olika befolkningsprognoser och examinationsbehov. Jag ska inte gå in på högersidan med tanke på den korta tidsperioden, men jag svarar gärna på frågor om detta under frågestunden.

Som Annika och högskoleministern tog upp har vi ett stort antal lärare som inte arbetar som lärare. Enligt våra siffror handlar det om nästan 50 000 personer med lärarutbildning och i åldern 20–60 år som är sysselsatta utanför skolan. Vi ser att 17 500 av dessa – ganska många – arbetar med utbildning av olika slag på andra områden. De kanske är undervisningsråd på Skolverket, jobbar på utskottets kansli eller arbetar inom olika skolförvaltningar inom fristående eller kommunala huvudmän. Det finns också ganska många som jobbar på lärosäten med lärarutbildning.

Bland övriga omkring 32 000 är vård och omsorg och offentlig förvaltning de vanligaste näringsgrenarna. Nina Beer sitter med här och är expert på dessa siffror. Nu kanske det är så, Nina, att de som jobbar på olika skolförvaltningar snarare finns med inom den mörkblå Annat-delen av stapeln på bilden. Bilden visar i alla fall att om vi jämför examinationsbehovet med lärare som befinner sig på andra ställen än i klassrummet tillsammans med barn och elever ser vi att en ganska stor andel av examinationsbehovet potentiellt skulle kunna täckas.

Men detta blir lite grann en lek med ord, för vi vill naturligtvis inte tömma högskolorna på lärarutbildare eller tömma våra skolförvaltningar på skickliga personer med lärarbakgrund. Man kan också ta bilden till intäkt för att lärarutbildningen, som det inte sägs så mycket positivt om i den allmänna debatten, faktiskt är väldigt framgångsrik när det gäller att förse hela arbetsmarknaden med välutbildad och kunnig arbetskraft. Det tycker jag skulle användas som ett gott rekryteringsargument för lärarutbildningen.

Om vi kikar lite på nulägesbilden tänkte jag gå över till hur det ser ut med behöriga lärare i grundskolan. Jag kommer att komma in på gymnasieskolan

också. Staplarna på bilden anger andelar som har lärarlegitimation med behörighet i ämnet och nivån. Ni ser att svenska är det ämne som har störst andel behöriga lärare, medan teknik och hem- och konsumentkunskap är ämnen som har väldigt låg andel behöriga lärare.

Lite till höger ser ni det totala antalet lärare, och då får ni också en bild av att staplarna representerar väldigt olika storlekar. Om vi till exempel skulle ta oss för att se till att alla hem- och konsumentkunskapslärare blev behöriga skulle det vara en ganska liten mängd lärare vi skulle sätta i skolbänken. Men om vi skulle se till att alla svensklärare blev behöriga skulle vi antagligen få göra en större insats, även om behörighetsläget är mer positivt bland svensklärarna.

Den här bilden är viktig att ha med sig. Inte ens i det ämne där vi har den allra högsta andelen behöriga lärare når vi upp till mycket mer än 80 procent av behörighetsläget i grundskolan. Egentligen är det en häpnadsväckande bild. När lärarlegitimationsreformen har satt sig och verkat ett antal år kan jag tänka mig vilka historier som kommer att berättas i kollegierummen om hur det var på vår tid, när vi hade en så fantastiskt hög grad obehöriga lärare i skolan.

Jag vill också peka på svenska som andraspråk, som på den här bilden hamnar ganska långt ned. Enligt min bedömning underskattas ämnet i statistiken eftersom behörighetsreglerna är utformade så att många lärare med gamla låg- och mellanstadiutbildningar per automatik får behörighet i svenska som andraspråk. Här tror jag att det finns ett stort behov av kompetensutveckling. Behovet är mycket större än vad bilden visar.

Om vi går över till behöriga lärare i gymnasieskolan känner vi igen bilden. Det är ungefär samma ämnen. Det är förstås ett mindre antal lärare, men vi ser att det är ungefär samma ämnen som det finns behörighetsproblem i. Vi ser att inte heller på gymnasieskolan kommer man ens i närheten av 90 procent behörighetsgrad i de ämnen där behoven är som mest täckta.

Om ni tittar längst ned på svenska som andraspråk ser ni hur det slår när man inte automatiskt får behörighet i ämnet. När vi tänker på hur profilen ser ut på de elever som invandrar till svensk skola och att många gör det i ganska hög ålder förstår vi alla att detta är ett ämne som vi måste satsa väldigt mycket på under de kommande åren, framför allt av det skälet att det kommer att behövas mycket undervisning här.

Jag tänkte kort också gå in på lärarlyftsperspektivet. Som ni vet har både regeringen och den förra regeringen satsat mycket resurser på olika former av lärarlyft. På den bild jag nu visar är den blå stapeln lärare som är behöriga i alla ämnen de undervisar i. Om ni tittar på lågstadiet eller årskurs 1–3 ser ni att bara 40 procent av lärarna där är behöriga i alla ämnen de undervisar i. Det är ett tillstånd som vi har vant oss vid i svensk skola men som vi inte kan fortsätta att leva med på längre sikt.

Den röda stapeln är lärare som är behöriga i minst ett undervisningsämne men inte alla. Den lilla gröna stapeln är lärare som har legitimation men som inte är behöriga i de ämnen som de undervisar i. Den lila stapeln är personal

som inte är behörig i något undervisningsämne och som saknar lärarlegitimation. Här finns Lärarlyftet, som ska täcka den röda och den gröna stapeln.

Lärarlyftet II pågår nu till och med 2018. Här finns en lång beskrivning som ni kan läsa – jag tänker inte läsa upp den innantill. Jag vill bara fästa er uppmärksamhet på att man med Lärarlyftet får en garanterad behörighet. Kurserna är upplagda på så sätt, men det är ändå upp till läraren att ansöka om ytterligare behörighet i sin legitimation. Man får inte automatiskt leg med det.

Hittills ser vi att vi har startat ganska många kurser. Det är 10 700 lärare, 1 300 fritidspedagoger samt 750 personer inom speciallärarutbildningen, vilket ger sammanlagt 12 750 deltagare. Det är ett ganska ansevärt antal lärare som deltar i kurserna. Vi planerar under hösten för ytterligare kurser, ganska många. Hela anslaget gick åt för 2015, och vi beräknar att det kommer att ske nästa år också.

Det finns ett stort antal lärare som skulle behöva utbilda sig för att få ytterligare behörighet. Många har anmält intresse för specialiseringar inom speciallärarutbildningen, och vi får många signaler. Som ni ser i materialet på skärmen står det: ”Signaler från deltagarna om väldigt dåliga villkor från arbetsgivarna”. ”Väldigt dåliga villkor” är inte Skolverkets benämning, utan det är de signaler vi får från de lärare vi har kontakt med. Vi får också många signaler från huvudmännen om att staten inte bidrar tillräckligt. Det finns ett missnöje både hos lärarna själva, när det gäller villkoren, och hos arbetsgivarna.

Ansvarsfrågan – vem som egentligen har ansvar för fortbildning och kompetensutveckling – är en fråga som ständigt är aktuell mellan lärare, huvudmän och stat.

Vi kan jämföra dessa siffror med Lärarlyftet, men det kan vi komma tillbaka till. När det gäller de röda och gröna delarna av staplarna är det ett område där vi på Skolverket tror att vi behöver en permanens. Vi har talat om behovet av ett ständigt lärarlyft – att det ska finnas ett ständigt och vardagligt samarbete mellan staten, huvudmännen och olika organisationer för att säkerställa tillgången till fortbildning och kompetensutveckling.

Om jag tar av mig skolverkshatten och sätter på mig skolkommissionshatten, som jag hade på mig hela dagen i går, kan jag säga att Skolkommissionen i sitt delbetänkande har skrivit mycket om behovet av ordning och reda när det gäller kompetensutveckling och fortbildningsbehov, inte minst i samverkan mellan huvudmän och stat.

Det sista jag ska säga är att Skolverket är en myndighet som är jätteduktig på läroplaner och utvärderingar. Vi är bra byråkrater. Men för några år sedan fick vi för första gången ett uppdrag som gjorde oss alldeles häpnadslagna och väldigt lyckliga, nämligen att vi skulle göra en kampanj för fler lärare och förskollärare. Det har varit ett fantastiskt roligt uppdrag. Vi tycker att vi har kunnat bidra med att skapa en positiv bild av lärarutbildningen och läraryrket utan att för den skull skönmåla och sopa problem under mattan.

Om ni går in på sajten fordetvidare.se kommer ni att hitta en mängd olika filmer som vi har gjort. Det är klassisk reklam. Jag, som är en lätttrörd person,

gråter varje gång jag ser en del av dessa filmer och förstår inte varför jag inte har blivit yrkeslärare eller förskollärare, vilken film det nu är som visas.

Kampanjen har varit framgångsrik, och vi har fått positiv respons. Även om det inte går att se någon egentlig kausalitet kan vi se att när vi har haft dessa kampanjer har söktrycket ökat på de områden som kampanjen har handlat om. Jag påstår inte att det finns en kausalitet, men jag hävdar att det är positivt med denna typ av kampanjer. Vi kommer tillsammans med Universitets- och högskolerådet att genomföra en ny informationskampanj som bygger på de gamla satsningarna, men med en breddad målgrupp.

Det var mina 15 minuter.

(Applåder)

Ordföranden: Då har vi fått en del myndighetsperspektiv, om jag får beskriva det så. Nu är vår tanke att vi ska ha ett antal exempel på hur olika vägar till lärarutbildning kan se ut. Först välkomnar vi Anders Olsson, utbildningschef på Malmö högskola, och Karl-Gunnar Starck, föreståndare för Regionalt utvecklingscentrum.

Anders Olsson, Malmö högskola: Även Malmö högskola tackar för inbjudan.

En förutsättning för att möta utmaningarna med lärarbristen är en nära samverkan mellan lärosäten och avnämare. Malmö högskola har regelbundna möten både med företrädare för förskola och skola inom regionen och med företrädare för lärarutbildningarna i Skåne och Halland för att diskutera gemensamma strategiska frågor.

I det regionala samverkansrådet förs samtal om dimensionering av lärarutbildning, och en arbetsgrupp har kartlagt behovet av behöriga förskollärare och lärare som finns i regionen och det behov som beräknas uppkomma de närmaste fem åren. Det förs även samtal om hur vi tillsammans kan rekrytera fler lärarstudenter och om åtgärder för att möta det akuta behovet av lärare och förskollärare. Utifrån samtalen identifierar Malmö högskola framför allt behov av flexibla lösningar för grundlärarutbildningen.

Barnkullarna som spräckte prognoserna för förskolan har nu börjat skolan, och samtidigt strävar vi efter mindre elevgrupper i grundskolans tidigare år. Vi noterar att de nationella initiativ som hittills har tagits för behörighetsgivande utbildningar vid sidan av de reguljära lärarprogrammen är olika varianter av den kompletterande pedagogiska utbildningen, KPU. Utbildningarna har det gemensamt att de alla leder till en ämneslärarexamen.

Vår bedömning är att det inte går att skapa motsvarigheter till KPU för grundlärare eftersom tidigare akademiska studier inte på samma sätt kan utgöra en grund för examen. Det krävs andra lösningar för utbildningar som leder till grundlärarexamen. Lösningarna måste kunna möta den akuta krisen och bristen på lärare samtidigt som de bidrar till ökat antal behöriga lärare på sikt.

Malmö högskola har i samtalen identifierat tre varianter av flexibel grundlärautbildning som vi arbetar vidare med. Låt oss kalla den första varianten etapputbildning. I Hongkong finns två lärarkategorier: registered teachers, det vill säga lärare med legitimation, och permitted teachers, vilket är personer som under en övergångsperiod tillåts arbeta som lärare under tiden som de är i utbildning.

Vi har ställt oss frågan vilken den nödvändiga basen är för att arbeta som obehörig grundlärare och har börjat skissa på en etapputbildning där man kan börja läsa svenska, matte, utbildningsvetenskaplig kärna och VFU på grundnivå. Detta skulle innebära att studenten blir tillgänglig för arbetsmarknaden redan efter halva utbildningstiden. Den avslutande etappen skulle kunna innehålla övriga undervisningsämnen och kurser på avancerad nivå, inklusive examensarbetet. Den senare delen skulle kunna genomföras på halvfart och distans.

Vår andra variant är utbildning med fler verksamhetsintegrerade delar. VFU är ett exempel på en del av lärautbildningen som samproduceras mellan lärosäte och avnämare. Lärosätena formulerar kursplaner med lärandemål och examinerar studenterna, medan VFU-skolan står för handledning.

Arbetsgruppen undersöker om även andra delar av utbildningen, till exempel vissa delar av den utbildningsvetenskapliga kärnan och ämnesdidaktik/metodik, skulle kunna samproduceras på liknande sätt och förläggas till VFU-skolan, där studenten samtidigt kunde göra nytta i verksamheten.

Vår tredje variant är ett utbildningsupplägg som tillåter arbete i kombination med studierna. Redan i dag får en hel del studenter arbete i skolan under pågående utbildning. Det är lockande för såväl studenter som skolor men förödande för utbildningarna, som har dålig närvaro på schemalagda moment.

Vi undersöker om vi i samverkan skulle kunna bygga en utbildning där studenterna kan arbeta i skolan ett par dagar i veckan genom att seminarier och föreläsningar läggs koncentrerat på övriga veckodagar. Upplägget skulle kräva studier under en del av sommaren för att inte förlängas.

Vi vill även passa på att påminna om ett förslag som Malmö högskola lämnade in till både departement och utskott våren 2014. Förslaget gäller en grundlärautbildning i modersmål med inriktning mot F-3. Grundtanken är att lärosäten skulle kunna erbjuda en grundlärarexamen där undervisningsämnena svenska och engelska har ersatts med 60 högskolepoäng inom modersmål.

Förslaget innebär inte att det akuta behovet av modersmållärare löses, men det visar på en möjlighet att skapa en hållbar försörjning av modersmållärare i hela grundskolan på sikt. Lärarna skulle dessutom vara behöriga i matte, NO/teknik och SO för årskurs 1-3.

Oavsett vilka vägar vi väljer för att möta lärarbristen kräver det ökade resurser. Det är inte rimligt att kommuner överväger att använda sina resurser för att upphandla hela utbildningar som leder till examen. Söktrycket är gott, och därför bör lärosätena i stället tilldelas fler permanenta utbildningsplatser för lärare och förskollärare och få förtroendet att i samråd med avnämare i regionen bestämma hur platserna bäst fördelas.

Karl-Gunnar Starck, Regionalt utvecklingscentrum: När vi fick inbjudan fick vi också förfrågan om vi kunde beskriva det samordningsuppdrag som Malmö högskola har fått av regeringen och som gäller yrkeslärarutbildningen eller rättare sagt antagningen till den. Jag tänkte beskriva lite av detta, för yrkeslärarutbildningen sätts inte alltid på kartan. På de flesta bilder vi har sett här i dag saknas en hel del av själva yrkeslärarutbildningen, som är en stor del av den gymnasiala utbildningen.

För att komma in på själva uppdraget skulle jag vilja göra en kort historik, för det är egentligen förarbetet till vårt samordningsuppdrag som är det intressanta. Om vi tittar på hur yrkeslärarutbildningen såg ut tidigare, före 2011, omfattade den 180 högskolepoäng, varav 90 avsåg allmänt utbildningsområde. Det fanns också krav på relevant högskoleutbildning om 90 högskolepoäng eller motsvarande, som var anpassad i relation till det yrke man skulle undervisa i.

Problemet med detta var att det inom vissa yrkesområden inte fanns några högskoleutbildningar eller motsvarande. Under denna period fanns en ganska stor flexibilitet och kreativitet. Man validerade yrkeskunskaper och tillgodoräknade dem till högskolepoäng. Det blev till slut en problematik därför att man ofta inte fick tillgodoräkna sig alla poängen, utan man skulle ändå någonsin läsa utbildningar. Det blev väldigt långa utbildningar, få var intresserade av att söka till dem och antalet behöriga lärare inom yrkeslärarutbildningen sjönk drastiskt under denna tid.

År 2008, parallellt med utredningen En hållbar lärarutbildning, hade Ulf Melin ett uppdrag att titta på hur en modell kan se ut där man kan ta till vara yrkeskunnandet och låta det vara en grund för att komma in på lärarutbildningen, som en särskild behörighet. Den utredning som Ulf Melin ledde kom att få namnet Yrkeskunnande – en likvärdig sökväg till lärarutbildningen mot yrkesämnen.

Att ha en likvärdig sökväg till högskoleutbildningar, som man hade sett tidigare, var ett nytt sätt att titta på detta. Ulf Melin föreslog att man skulle ta fram kunskapskriterier eller krav på kunskaper som man skulle uppnå som en särskild behörighet. Då skulle det egentligen inte spela någon roll om man hade en högskoleutbildning som bas kombinerad med yrkeserfarenhet eller om man genom ett reflexivt förhållningssätt i sitt yrkesarbete hade utvecklat kunskaper motsvarande de fastställda kunskapskriterierna.

Inom ramen för 2008 kan man säga att EQF var på ingång i Sverige. I utredningen föreslogs att man skulle pröva om man kunde använda EQF som en utgångspunkt för nivåbestämning av vilken kunskapsnivå man skulle behöva ha för att upprätthålla kvaliteten i undervisningen inom yrkesutbildningen. Detta har jobbats fram under flera år, och det är där vårt uppdrag kommer in – att samordna antagningen till yrkeslärarutbildningen.

Vårt uppdrag går ut på att nationellt samordna valideringar och bedömningar för en likvärdig tillämpning vid validering. Just att det handlar om likvärdig tillämpning var en av de problematiker som man såg i utredningen – olika lärosäten gjorde på olika sätt. En person kunde söka till ett lärosäte och

inte komma in och sedan söka till ett annat och komma in. Detta ställer olika krav, för då får man ingen likvärdighet i systemet.

Det blev viktigt att de kunskapskriterier som togs fram, som blev ett uppdrag för dåvarande Högskoleverket, numera UHR, skulle vara en garant för vad man skulle kunna. Tanken med att koppla det till EQF, som numera har blivit SEQF, var att göra en nivåbestämning. Innehållet – vad – och nivå kom då att samlas i ett kunskapskriterium som man har som utgångspunkt.

En annan del i likvärdig tillämpning handlar om att ha ett system som fungerar. En av de problematiker vi ser i dag är att de reformer som vi pratade om tidigare kommer i lite olika takt. Skolverket tar fram yrkesämnesplaner, och sedan kommer krav på legitimation i yrkesämnena, som inte är tillräckligt synkroniserade i alla lägen, vilket vi jobbar med.

Att säkerställa kopplingen till den nationella strukturen för validering inom Myndigheten för yrkeshögskolan handlar om att få ett system som har en valideringsbas med begrepp, samsyn och så vidare.

Det sista vi har är att skapa kompletterande utbildningar på relevant nivå. För de allra flesta handlar det inte om att ha en kompletterande utbildning utan om att ha mer yrkeserfarenhet och breddade eller fördjupade kunskaper inom ramen för yrkesarbete.

(Applåder)

Ordföranden: Då går vi över till Stockholms universitet, där Susanna Malm är projektledare och nationell samordnare för projektet Utländska lärares vidareutbildning, ULV.

Susanna Malm, Stockholms universitet: Den nationella samordningen för utländska lärares vidareutbildning, som består av sex lärosäten i landet, tackar för att vi får vara här och delta i dag.

Utländska lärares vidareutbildning är en kompletterande utbildning just för utbildade utländska lärare och förskollärare.

Syftet med utbildningen är att nå svensk behörighet som lärare eller förskollärare. Man kan också komplettera sina studier för att få kunskap om det svenska skolsystemet.

Sedan 2007 har sex lärosäten i landet det särskilda regeringsuppdraget att ge kompletterande utbildning för utländska lärare och förskollärare.

För att kunna bli antagen till den här utbildningen krävs det att man har en avslutad lärar- eller förskollärarexamen. Man ska ha uppnått en nivå motsvarande Svenska som andraspråk 3. Och man måste ha möjlighet att komplettera sin tidigare utbildning inom ramen av 120 högskolepoäng.

Varje termin har de sex lärosätena mellan 300 och 600 sökande från ungefär 80 olika länder. Vi antar varje termin strax över 200 personer till utbildningen över landet. För varje person som antas till utbildningen planerar vi utbildningen individuellt utifrån tidigare kunskaper och erfarenheter och i relation till vad den kompletterande utbildningen syftar till.

Inom Utländska lärares vidareutbildning kan man komplettera mot någon svensk lärar- eller förskollärarexamen. Man kan komplettera enligt en kompletteringshänvisning från Skolverket. Man kan också komplettera sin lärarlegitimation mot utökad behörighet eller helt enkelt komplettera med och studera kurser och göra VFU för att få mer kunskap om hur svensk skola och förskola fungerar.

Vilka är framgångsfaktorerna för uppdraget? Vi är sex lärosäten som har fått detta särskilda uppdrag, och vi har ett nära samarbete sedan 2007. Vi jobbar med att säkerställa kvaliteten och att utbildningen ska vara likvärdig över hela landet.

Det här samarbetet gör att vi utifrån gemensamma erfarenheter också kan möta omvärldens förändringar till exempel i form av lärarlegitimation eller att möta upp nya uppdrag, till exempel snabbspåret för nyanlända lärare och förskollärare.

En förutsättning för vårt arbete är också samarbetet med Universitets- och högskolerådet och Skolverket. Även lärarfacken är en viktig del i vårt samverkansarbete.

Många av de utländska lärarna och förskollärarna går igenom utbildningen utan några som helst bekymmer, men för flera av dem finns det såklart utmaningar. Många har familj att försörja, och det kan vara svårigheter att kombinera arbete och studier.

Att möta en svensk akademisk studietradition kan skilja sig väsentligt från den studietradition som man är van vid. Som lärosäten har vi ett stort ansvar att möta upp den här studentgruppen och arbeta med utbildningen så att vi kan introducera de här studenterna till studier på ett svenskt lärosäte.

Det svenska språket kan också vara en utmaning för många personer. Att studera inom högre utbildning på ett språk som inte är ens modersmål ställer stora krav på den enskilda personen. Vi har olika former av stöd som vi tillsammans och var för sig har utarbetat på de olika lärosätena för att stärka det svenska språket för deltagarna under utbildningen.

Ni kommer nu att få möta en student inom ULV och ta del av hennes historia genom en språkstödande aktivitet.

FILMVISNING:

(Filmen handlar om Patricia, som är student inom ULV, och inleds med musik och en svart ruta med texten: Livet blir inte alltid som man har tänkt sig. Sedan följer en stillbildssekvens med bilder från Mexico City och berättarens barndom och liv.)

Jag växte upp i Mexico City. I denna stora stad där min familj bor finns svaret på varför jag ville bli pedagog. Nästan alla i min familj är lärare, men min

mamma är min största inspiration. Hon var en ung ensam mamma som jobbade som grundskollärare. Mamma kom ofta hem med mycket skolarbete, men oavsett hur trött hon var verkade hon alltid glad och nöjd med sitt jobb. Det var spännande att se henne undervisa, och jag ville vara en likadan lärare.

Efter mina studier på universitetet fick jag mitt första jobb som förskollärare. Då visste jag att jag inte ville arbeta med något annat.

(Bilder från berättarens liv i Sverige visas.)

Men min plan förändrades när jag träffade min man och flyttade till Sverige. Jag var glad över mitt beslut. Men jag visste inte hur svårt det var att lära sig ett nytt språk och få ett jobb som lärare.

Mitt första jobb i Sverige var på en fabrik. Där fick jag packa skruvar hela dagarna. Jag trivdes inte. Jag var besviken och ledsen. Då upptäckte jag att i livet är det viktigt att jobba med något som man gillar att göra.

Som tur var fick jag senare jobb som elevassistent på en särskola – ett jobb som jag älskar. Nu studerar jag till förskollärare i Sverige. Mamma är fortfarande min förebild, och min familj är min drivkraft för att inte ge upp mina mål.

Jag har lärt mig att i livet blir inte allt som planerat. Men vi kan lyckas om vi har vilja och jobbar hårt för vad vi vill.

Susanna Malm, Stockholms universitet: Vilka är då utbildningens framgångsfaktorer? Tidigare uppföljning visar att de utländska lärarna som har genomgått den kompletterande utbildningen är mycket efterfrågade på arbetsmarknaden. Den svenska skolan och förskolan får tillgång till behöriga lärare med kunskaper och erfarenheter från andra länder. De är dessutom flerspråkiga.

Utvärdering visar att personer som har genomgått en kompletterande utbildning har bättre förutsättningar på arbetsmarknaden i form av högre lön och bättre anställningsvillkor. Det skiljer sig mot hur det är för dem som inte har gått en kompletterande utbildning.

För de utländska lärarna betyder den kompletterande utbildningen och den svenska lärarlegitimationen att de vinner tillbaka sin yrkesidentitet och åter får verka inom sitt yrkesområde.

Dock står vi inför framtida utmaningar när vi vet att folk har flytt och inte alltid fått med sig sina utbildningshandlingar från landet de lämnat och inte heller kan få ut dem i efterhand. Hur kan vi möta de personer som har högre utbildning men inte kan visa dokumentation över den?

Inom samordningen av utbildningen ser vi att de som söker har förvånansvärt lite kunskap om kompletterande utbildning och lärarlegitimation i allmänhet.

Jag vill passa på att också kort berätta om snabbspåret för nyanlända lärare och förskollärare som jag är nationell samordnare för. Det är en överenskomelse mellan arbetsmarknadens parter, och ett utbildningsuppdrag har landat hos de lärosäten som också ger utländska lärare vidareutbildning.

Den mest frekventa fråga vi får är: Vad är det som är så snabbt med snabbspåret? Många har uppfattat att snabbspåret ger legitimation direkt, vilket det inte gör. Snabbspåret syftar till att tidigarelägga olika processer, till exempel att ansöka om att få sin tidigare utbildning bedömd av Universitets- och högskolerådet och få kännedom om hur man ansöker om lärar- eller förskollärarlegitimation.

Under utbildningstiden sker också en kartläggning och en studieplanering för att få kännedom om hur just min väg mot att få lärarlegitimation ser ut. Genom den lärarförberedande utbildningen får varje deltagare kännedom om hur svensk skola fungerar. Utbildningen ges både på arabiska och svenska så att man i ett så tidigt skede som möjligt kan få kunskaper både på sitt modersmål och svenska och också få lite djupare kunskaper om hur skolan styrs och organiseras.

Den första kullen i snabbspåret startade nu i april 2016 med 20 deltagare. De flesta kommer från Syrien, och alla har visat sig ha gedigna yrkeserfarenheter från sina respektive länder. Det är mellan 10 och 20 år som personerna har undervisat i sina respektive ämnen.

Utbildningen matchas med praktik på skola och förskola, och vi ser hittills att skolhuvudmännen har visat ett mycket stort intresse för att ta emot deltagare på sin skola eller förskola.

(Applåder)

Anna-Karin Lidström Persson, Umeå universitet: Jag tackar å VAL-projektets vägnar för att vi får vara här i dag och berätta om hur vi kanske kan vara svaret på lärarbristen.

VAL står för Vidareutbildning av lärare. Jag jobbar som utbildningsledare på Lärarhögskolan vid Umeå universitet och är nationell samordnare för VAL-projektet.

Jag kommer att lägga upp presentationen i fem delar. Den inledande delen redogör för omfattningen av projektet, syftet och lite grann om organisationen. Ni kommer lite kortfattat att få veta vem VAL-studenten är. Jag kommer också, precis som min kollega Susanna Malm i ULV-projektet, att berätta vilka som är projektets framgångsfaktorer och styrkor. Jag kommer kortfattat att berätta om de valideringsinsatser som vi gör av studenternas reella kompetens och också kortfattat berätta om framtiden för VAL-projektet.

Syftet med VAL är att öka andelen lärare och förskollärare i skolan och förskolan som har en examen som kan vara behörighetsgivande. Några kanske känner igen namn som SÄL-projektet och KUT. De var föregångare till VAL-projektet som är ett särskilt regeringsuppdrag som startade 2010.

Den som blir antagen till VAL måste uppfylla de här kriterierna: Man ska vara verksam som lärare, visstidsanställd eller tillsvidareanställd. Man ska maximalt ha 120 högskolepoäng kvar för att nå en lärarexamen. Kravet är 30 hp maximalt för vissa grupper inom VAL. Man ska också sakna en examen som kan vara behörighetsgivande.

Ni ser nedtill i bilden jag visar nu vilka som är de vanligaste avslagsgrunderna. De är att man söker till VAL men inte ryms inom de 120 högskolepoängen eller att man saknar relevant lärartjänst för den examen som man ska uppnå.

VAL-projektets nationella ledningsgrupp består av ledamöter från de åtta lärosätena i listan på bilden jag nu visar samt Skolverket och lärarförbunden. Vi har ett gott samarbete.

Arbetet i VAL kännetecknas av att bedömningen, precis som ULV-studenterna som vi hörde talas om nyss, är en utmaning. Vi gör den både på lokal nivå, alltså på lärosätesnivå, och på nationell nivå i vår ledningsgrupp. Vi har en förordning som ska möta upp erfarna lärare. 8/15-kategorin kallar vi dem för, och det är de som har varit verksamma som lärare i mer än åtta år under den senaste 15-årsperioden.

Vi har en komplicerad förordningstext att förhålla oss till och en komplex studievägledning av de sökande där varje sökande till VAL är unik.

Vi har fortfarande ett högt söktryck och omsätter ungefär 85 miljoner kronor och ungefär 900 HST per år. Vi har en projekttid som sträcker sig till den 30 juni 2020. Sista antagning börjar närma sig.

Bilden som ni ser nu visar söktrycket över tid. På den vänstra sidan ser ni höstterminsansökningarna, och på den högra sidan ser ni vårterminsansökningarna. Det som är intressant här är att vi ligger på ett söktryck på över 1 500 per sökombgång. Den vita stapeln indikerar hur många som vi faktiskt kan registrera på första kurs. Det rör sig om ungefär 50 procent av dem som söker som faktiskt kan antas.

En styrka inom VAL är att vi kan använda oss av olika lärarexamina. Vi kan alltså använda både den senaste examensordningen, 2011, men också äldre examina.

Bilden jag visar nu redogör för vägen från en ansökan fram till en individuell studieplan och en möjlig examen och slutligen en legitimation hos Skolverket.

Jag går vidare till den andra delen i mitt program: Vem är VAL-studenten?

Man kan till exempel heta Tomas och jobba som trä- och metallslöjdslärare i årskurs 6–9.

Man kan heta Malin och vara matematik- och NO-lärare i årskurs 7–9, och man kanske har en påbörjad matte- och NO-lärarytelse i årskurs 4–9 som man aldrig avslutade men man fick jobb ändå i skolan.

Man kan heta Åsa och vara utbildad till barnskötare men ha varit anställd som förskollärare och arbetat som det i över åtta år under den senaste 15-årsperioden.

Man kan heta Manuel och vara lärare i moderna språk, modersmålstalande i spanska, och jobba i årskurs 7–9, undervisa i spanska och komplettera inom VAL i kontrastiva moment för att kunna möta svenskelevernans språkutmaningar.

Man kan heta Peter och ha utbildat sig till civilingenjör eller fysiker och vara en yrkesväxlare som många är. Man får jobb på skolan och har ämneskunskaperna men saknar den utbildningsvetenskapliga kärnan.

Den tredje delen handlar om våra framgångsfaktorer. Styrkan i det här projektet är samarbetet i ledningsgruppen och vår stabilitet som vi har utvecklat mellan lärosätena under åren. En annan styrka är kartläggningsarbetet som vi gör noggrant för varje individ som söker. Det gör också att vi kan optimera vägen mot den examen som passar just den här sökande bäst.

När vi gör våra bedömningar gör vi dem, som jag har nämnt, både på lokal nivå och på nationell nivå. Vi tar med oss svåra fall till våra antagningsmöten och försöker få en likvärdighet och hitta riktlinjer för hur vi bäst ska kunna stötta den verksamma läraren mot den bästa och snabbaste vägen mot en lärarexamen.

På så sätt kan man säga att vi är kostnadseffektiva. Om man får ett avslag på sin ansökan till VAL får man dessutom ofta med sig någon instruktion eller hjälp när det gäller hur man skulle kunna gå vidare även om man inte kan antas till just VAL-projektet.

Att vi har en egen förordningstext ser vi också som en styrka. Vi kan förhålla oss till den, diskutera den och se utmaningar i den.

Distansstudierna som vi erbjuder gör att den verksamma läraren kan fortsätta vara just verksam och studera samtidigt.

Vi har utvecklat former för validering av reell kompetens inom projektets ram. Förordningen kräver av oss att vi ska göra det, och vi har gjort det. Jag kommer strax att övergå till att visa vad vi har arbetat med. De formerna skulle kunna ge spridningseffekter till andra delar av lärosätena där projektets form möjliggör att vi kan pröva olika utveckling.

Förhoppningsvis bidrar det här nu till att vi får välutbildade lärare.

Valideringsmöjligheterna kan jag komma tillbaka till om ni vill ställa frågor senare. Jag kan bara nämna att det sker validering av de sökandes ämneskunskaper, deras ämnesdidaktiska och metodiska kunskaper och deras verksamhetskunskaper, alltså VFU-delar.

Den sista bilden jag ska visa här handlar om framtiden. Vi har en förordning som sträcker sig så att vi snart, om bara ett år, inte kommer att kunna lägga en studieplan som sträcker sig ända fram till 2020. Eller då blir det i alla fall sista gången som vi kan lägga en full studieplan om inte projektet förlängs.

Vi ser att vi fortfarande har många sökande och att det faktiskt i dag anställs lärare på skolorna som söker till VAL men har väldigt kort anställningstid. Vi har svårigheter att snabbt kunna anta dem. Det verkar som att gruppen med till exempel yrkesväxlare är attraktiv för skolan i dag. Man hittar en person som är programmerare och vill anställa honom för att undervisa i ett visst ämne.

VAL är ett komplement till den kompletterande pedagogiska utbildningen, KPU. Inom VAL kan man både studera ämnen och den utbildningsvetenskapliga kärnan, vilket man inte kan göra inom KPU:n.

Trots att vi annonserar verkar det som att en del fortfarande inte känner till VAL-projektet. Vi är alltså tacksamma över att få vara här i dag och att projektet uppmärksammas.

(Applåder)

Jerry Engström, Nitus: Även jag vill tacka för den trevliga inbjudan att få komma hit i dag. Jag ska en liten stund prata om högre studier i smart format.

Jag representerar ett av de lärcentra jag kommer att prata om. Jag representerar också Nätverket för kommunala lärcentra, Nitus. Jag har jobbat aktivt med de här frågorna de senaste 20 åren och är fortfarande inte mätt – jag vill fortsätta.

Det första som slog mig i dag var att vi ju faktiskt heter Nätverket för kommunala lärcentra, och det är alltså tydligt att huvudmannskapet innehas av en av de parter som i dag eftersöks i samverkan. Vi har en infrastruktur för lärande och högre utbildning. Den är ganska tydlig. I princip var tredje svensk kommun är medlem i vårt nätverk.

Vi har 15 000 studenter, om vi tittar på en ögonblicksbild, som på ett eller annat sätt har en koppling till Nituslärcentra i Sverige i dag – alltifrån att man gör sin tentamen till att man exempelvis går igenom en lärarutbildning.

Söktalet är ganska intressant i det här perspektivet, och då måste jag vända mig hemåt och se vad vi hade nu till hösten. Vi har i snitt 4,58 förstahandssökande till kommande utbildningsår, vilket man får säga är hyfsat bra.

Eftersom vi är placerade där vi är när vi en målgrupp som man också eftersöker generellt i detta land. Vi bidrar till en breddning av målgruppen. Vi hittar många studenter som av olika skäl inte kan eller har möjlighet att läsa på högskoleorterna och som väljer att studera genom våra lärcentra. Därigenom breddar vi målgruppen och får en ny typ av studenter som tillför mycket. Vi bidrar till den rekrytering som vi diskuterar i dag på ett väldigt tydligt sätt.

Det som också definierar oss är att alla Nituslärcentra är kvalitetsdeklarerade utifrån våra samarbetspartner högskolornas perspektiv. Det är de som sätter normerna för hur vi ska kvalitetssäkra våra lärcentra.

Vi har en social kontext i våra lärcentra och en gruppdynamik som gör att genomströmningen blir mycket hög. Vi ligger på plus 90 procent i genomströmning via lärcentra.

Vi representerar en akademisk miljö, vilket kanske inte är så självklart, men det är självklart för det universitet som förlägger en utbildning på ett kommunalt lärcentra. Där ska det inte vara någon skillnad för studenten. Det ska finnas en miljö som är likvärdig den miljö som man ser på ett universitetscampus. Vi arbetar alla med högre utbildning på ett eller annat sätt.

Vi har en job rating hos våra studenter som är väldigt hög. Den ligger i dag på plus 95 procent, vilket alltså innebär att studenterna direkt efter avslutade studier går ut i arbete.

Det här är några av de delar som kännetecknar ett Nituslärcentra.

Vi vet ju numera att det behövs lärare i hela landet, framför allt i *hela landet*. Det är det ingen tvekan om. Jordbruksverket har definierat 197 gles- och landsbygdskommuner i Sverige, varav 196 saknar universitet eller högskola. Det är en ganska tydlig bild av en utmaning utanför storstadsregionerna.

Det vi erbjuder är den direkta närheten till en arbetsmarknad som vi har ett mycket gott samarbete med. Vi erbjuder en närhet för de studenter som finns ute i de här landsbygdskommunerna och som av olika skäl inte kan eller vill flytta eller pendla. Vi erbjuder en möjlighet att skaffa sig ett liv på hemmaplan för dem som vill det.

Det är många i Sverige i dag som känner sig tvingade att flytta till en universitets- eller högskoleort för att utbilda sig. Där får man såklart sitt första jobb, och så träffar man någon. Det är den bästa etableringsfaktor som finns när det gäller att få någon att stanna kvar i min kommun.

Men vi behöver lärare även ute i landsbygdskommuner. Vi tycker att det kanske borde ske någon form av regionalpolitisk satsning där man i det här fallet ger i uppdrag att utbilda lärare med hjälp av kommunala lärcentra.

Vi kan inom våra ramar hjälpa till att utbilda 15 000 lärare.

Behoven är stora. Om jag tittar på min egen kommun behöver vi rekrytera 530 lärare de närmaste tio åren. Vi har 12 mil till närmaste universitet och 15 mil till vårt regionala universitet. Vi har många som kanske inte har möjlighet att pendla eller flytta, för att sedan kanske med detsamma flytta tillbaka. I detta perspektiv är det en ganska stor utmaning för denna typ av kommuner, för landsbygdskommuner och för de kommuner där vi har Nitusanslutna lärcentra. Vi kan alltså utbilda 15 000 lärare inom Nitusnätverket.

Det är ni som har platserna och möjligheten att förfoga över platserna. Vi har modellen. Jag skulle gärna utveckla modellen under kanske någon timme, eftersom den är ganska intressant. Men den finns där. Jag har berört några delar av modellen och hur man kan utveckla och hur man kan utbilda i våra landsortskommuner. Ni har platserna, och vi har modellen.

Vår ambition är att det behövs nya vägar för flexibilitet inom högre utbildning. Vi behöver det i hela landet. Vi behöver välutbildade medarbetare i varenda kommun i det här landet. Vi har modellen, idén och tankarna. De finns här. Välkomna med frågor.

Ordföranden: Vi går vidare till det sista sjöket.

Agneta Jöhnk, Sveriges Kommuner och Landsting: Jag vill naturligtvis också tacka för att vi har fått komma hit och tala om dessa angelägna frågor.

Behovet av lärare är stort, men jag tänkte inte gå in på det antal som vi har räknat på. Jag kan bara säga att behovet är stort nu, och det är stort framöver

också. Det är därför bra att vi samlas här i dag för att hitta kloka lösningar och visa på behov av förändringar i alla delar när det gäller både lärare och skola.

Skolan och förskolan är faktiskt en mycket stor angelägenhet för kommunerna, och det är kommunernas största verksamhet. Man brukar säga att 40–50 procent av budgeten rör skola och förskola.

Läraryrket är en av landets största yrkesutbildningar. Lärarna är centrala för att skapa en skola som håller hög kvalitet. Trots att det utbildas många lärare räcker det inte, och det har vi hört om i dag.

I höstas gjorde vi en medlemsundersökning för att titta på kompetensbehovet. Resultaten visar att vi har få vakanta lärartjänster inom grundskolan. Där emot saknas det legitimation i flera eller i ett av ämnena. Kommunerna löser detta, men det finns inte legitimation i alla ämnen.

Vad gör vi då för att åtgärda bristen på behörighet? Förutom Läraryrket II jobbar många kommuner med olika åtgärder, bland annat det valprojekt som vi har hört om, KPU som vi också har hört om och också validering av lärares yrkeserfarenhet. Men vi kan göra mycket annat.

När det gäller vad vi som arbetsgivare kan och måste göra handlar det inte bara om att möta rekryteringsutmaningen med att fler ska in, utan vi måste också kunna behålla de som vi har. Ministern och andra har i dag talat om att vi behöver förlänga arbetslivet. Det behöver vi som arbetsgivare jobba med. Vi behöver underlätta lönekarriären, vi behöver visa på karriärvägar och vi behöver använda kompetensen rätt. Jag tänkte återkomma till det. Vi behöver även bredda rekryteringen, så att även andra grupper kan komma in i vår sektor.

Det finns mycket som vi gör i dag och som vi kan göra mer av. Kloka arbetsgivare ligger steget före och utvecklar innovativa lösningar och hittar nya arbetssätt som kommer elever och medarbetare till del.

Vi vet att de flesta av våra kommuner jobbar mycket med karriärmöjligheter, lönekarriär, samarbetsfrågor mellan lärarna och naturligtvis även kompetensutveckling. Det handlar inte om att välja någon av dem eftersom alla hänger ihop, vilket kan bidra till att vi också får många medarbetare som vill komma till oss men också som stannar kvar längre än vad de annars kanske skulle göra.

Den undersökning vi gjorde visar att många av våra medlemmar jobbar med andra sätt att så att säga förstärka skolan. 40 procent svarar att de anställer andra yrkesgrupper nu. Man prövar med specialpedagoger, lärarassistenter, administratörer för att på olika sätt avlasta lärarnas uppdrag. Det kommer att utvärderas vilka effekter detta får.

Det är klart att den extra elevkull som kom förra året, nämligen 70 000 barn i åldern 0–17 år, ställer stora krav på våra medlemmar.

Som ni vet gör vi Öppna jämförelser. Det finns många kommuner som sticker ut, och det finns kommuner som har klarat både att ta hand om alla de nyanlända och att förbättra kunskapsresultaten. Men läs våra öppna jämförelser, och läs gärna om Filipstads kommun och Södertälje kommun. Det är två

kommuner som har lyckats både ta emot många och förbättra kunskapsresultaten.

Avslutningsvis vill jag tala om framtiden. Lärarkets popularitet, attraktivitet och utveckling är en fråga för oss alla och för hela samhället. För att bygga vidare på positiva trender ser vi att vi har ett ökat antal sökande till lärarutbildningen. När vi ställer frågor säger unga att de vill bli lärare. Det är intressant att bli förskollärare. Då behöver vi också kraftsamla för detta.

Huvudmännen har ett expertråd för skolutveckling. Detta expertråd har gett rekommendationer till staten, huvudmännen, rektorerna och lärarna. Några av dessa råd är att regeringen ska öppna fler vägar in till yrket. Det har vi hört om lite grann i dag. Ett annat råd är att det ska bli lättare att läsa in det som behövs för att nå en behörighet, till exempel för personer med utländska examina eller för personer som kan tänka sig att byta yrkesexamina. Det har vi också hört om här, bland annat om val. Distansutbildningar behöver byggas ut, så att fler kan få behörighet där det råder stor lärarbrist. Vi behöver skapa möjligheter för att människor ska kunna både arbeta och läsa på deltid. Det tror vi är en mycket viktig del.

Det behövs ett fortsatt arbete, och vi måste på bästa sätt dra nytta av den kompetens som finns i skolan. Om lärarna ska kunna arbeta med det som hänger ihop med undervisningen behöver andra kunna stötta i andra arbetsuppgifter. Det är kanske till och med så att en del av det som görs i dag inte behöver göras. Detta behöver vi titta på ordentligt. Vi behöver även utveckla organisationerna, så att inte alla lärare alltid har samma arbetsuppgifter över tid. Kollegor kan göra olika saker. Det behöver finnas utrymme för lärare att enskilt och tillsammans med kollegor utveckla den egna undervisningen. Det kollegiala lärandet stärker professionen och stärker yrkets attraktionskraft.

Till sist: Det krävs ett gemensamt ansvar för att fler ska få chansen att med rätt förutsättningar få se hur fantastiskt det kan vara att arbeta i skolan.

Ulla Hamilton, Friskolornas riksförbund: Jag sällar mig till kören och tackar för att vi har fått möjlighet att komma hit och tala om detta otroligt viktiga ämne.

Agneta Jöhnk talade om det expertråd som vi har gemensamt. Jag tänker därför inte upprepa de saker som hon sa att de har kommit fram till. Men jag uppmanar er att läsa den rapport som publicerades för någon månad sedan.

Friskolornas riksförbund är en branschorganisation för friskolor. Vi har 530 medlemmar och ungefär 1 070 enheter. I dag finns det friskolor i ungefär två av tre kommuner i Sverige. Huvudmännen för de flesta friskolor, 94 procent, har bara en eller två skolor. Det tycker jag är viktigt att komma ihåg när man talar om dessa frågor.

I 185 av 290 kommuner finns det fristående grundskolor. Hur ser då friskolorna på den situation som vi har när det gäller lärarförsörjningen? Naturligtvis märker även friskolorna av den enorma brist på lärare som finns, framför allt på legitimerade och behöriga lärare. Vi är naturligtvis inte alls nöjda med den

nuvarande situationen, där vi har en alldeles för stor andel lärare utan legitimation och utan behörighet. Även om det utvecklas snabbt åt rätt håll har vi, precis som de kommunala huvudmännen, problem på detta område.

Vi kan också konstatera att det framför allt under de senaste åren har blivit en mycket tuff lönekonkurrens. Jag misstänker att lärarfacken är mycket glada över det, framför allt i storstadsområdena. Det har också gjort att rörligheten på arbetsmarknaden har ökat betydligt. Det är kul för lärarna, men det är också en utmaning i en situation där man har en stor brist på lärare över huvud taget. Våra medlemmar jobbar hela tiden för att se till att lösa problemen med de luckor som uppstår.

Internationella Engelska Skolan har en möjlighet till undantag i och med att de har tillstånd att rekrytera engelskspråkiga utbildade lärare från bland annat Kanada, Storbritannien och USA. Det gör de. Men det är synd att det inte syns i statistiken att de har denna möjlighet. Där redovisas dessa lärare som inte behöriga, trots att denna skola har tillstånd att rekrytera på det sättet.

Jag tror att man kan titta på hur Internationella Engelska Skolan jobbar med dessa frågor för att kanske kunna rekrytera på liknande sätt, till exempel inom ramen för moderna språk och så vidare. Man kan fråga: Kan vi använda denna modell för andra typer av lärare som det är brist på?

Vi har här hört flera exempel på hur man kan och behöver jobba med många fler vägar in till skolan. Jag tror att det är otroligt viktigt att vi är mer kreativa på detta område än vad vi har varit hittills. Bland annat Sydsvenska Industri- och Handelskammaren har gjort en enkätundersökning som de presenterade i Almedalen förra året. De frågade civilingenjörer – 70 000 utbildade – om de skulle kunna tänka sig att börja jobba som lärare. Det finns ett stort intresse bland många yrkesgrupper för att börja jobba som lärare. Men man är inte beredd att sätta sig i skolbänken under flera års tid för att komplettera sin utbildning. Därför tror jag att de kombinationer som vi har hört om, och som också Teach for Sweden är ett exempel på, där det handlar om att man kan byta yrkeskarriär och börja jobba i skolan i princip omedelbart men samtidigt komplettera det som man behöver för att bli en bra lärare, är en otroligt viktig möjlighet som vi mycket väl skulle kunna utveckla mer.

Jag tror också att det är viktigt att titta på den mycket intressanta statistik som UKÄ visade, nämligen att det är en så stor andel av dem som påbörjar lärarutbildningen men som inte fullföljer den. Varför gör de inte det? Vi behöver borra mycket mer i den typen av frågeställningar för att kunna hitta lösningar för att öka genomströmningen och öka attraktiviteten i utbildningen.

Samtidigt som vi talar om hur viktigt det är att vi ska ha en stor andel legitimerade lärare och så vidare, vilket är viktigt, måste vi också utifrån riksdagens och lagstiftarens perspektiv tänka på att inte göra det ännu svårare att hitta flexibla lösningar i den bristsituation som vi har i dag. Det finns nämligen diskussioner om detaljstyrning kring elevgrupper till exempel och som kanske gör det ännu svårare att hitta begåvade lokala lösningar för att kunna fullfölja en bra utbildning.

Avslutningsvis tror jag att det är viktigt att förstå det som flera här har varit inne på, nämligen att lärarutbildningen historiskt sett är en attraktiv utbildning även för andra arbetsplatser. Då måste man också fundera på hur skolan ser ut i dag. Är skolan en modern och attraktiv arbetsplats jämfört med hur alternativen ser ut på arbetsmarknaden i dag för många lärarutbildade? Det tror jag är otroligt viktigt. Då handlar det om ledningen och styrningen i skolan och möjligheterna att utöva sitt yrke utifrån sin egen profession. Jag tror att det är mycket viktigt att förstå att det i dag finns, och har funnits ganska länge, en stor arbetsmarknad för lärare. Därför är det viktigt att skolan funderar på vad man behöver göra för att visa att man faktiskt är en modern arbetsplats och en attraktiv arbetsplats som kan konkurrera med många andra på arbetsmarknaden.

Håkan Wiclander, Idéburna skolors riksförbund: Bästa utbildningsutskott! Jag tackar för inbjudan.

Jag är ordförande i en mycket ung och liten organisation, Idéburna skolors riksförbund. Vi organiserar ett drygt femtiotal icke-offentliga fria och idéburna skolor. Det är stiftelser, ideella föreningar, SVB-bolag, kooperativ och ekonomiska föreningar. Några kända medlemmar här i Stockholm är Stadsmissionen, Fryshuset och Viktor Rydberg. Några kända medlemmar i Göteborg är Brandströmska och Montessoriskolan Casa.

Det som förenar oss är att vi har startat skolor utifrån drivkrafter och en idé om att tillföra människa och samhälle något mer. Vi förenas utifrån drivkraften att bidra till att barn, unga och vuxna utvecklas med lärande. Det präglar också vår arbetsmiljö.

Hur går det för oss när det gäller lärarförsörjning? Mitt svar blir att det går ganska bra, trots att vi inte är löneledande. Vi har också problem, men det går ganska bra. Det har att göra med att vi är idéburna. Lärare väljer ofta yrket för att de har ett kall. De vill bidra till människa och samhälle, och de vill se barn och unga utvecklas. Vi erbjuder en sådan arbetsmiljö. Vi erbjuder kollegor, ledning och strukturer där man får verka och bygga denna miljö. Miljön präglas av ett samhällsbyggande och ett skolbyggande.

Ett annat skäl till att vi inte har samma problem som andra är att vi tror på mångfald och decentralisering, inte bara i skolsystemet utan också i skolan. Vi ger mandat och frihet till professionen. Vi har naturligtvis problem med administration, arbetsmiljö och stökighet, men inte på samma sätt som andra.

Jag leder en stor vuxenutbildningsskola här i Stockholm. Vi har omfattande sfi och komvux. Det är ett oerhört marknadstryck. Det kunde vi se på någon av staplarna här tidigare. Men det är en idéburen skola, och vi får oprovocerat sökande. Det är kompetenta och behöriga sökande, trots att vi inte rekryterar. Det beror på att de har hört ryktet om vår skola. Det ligger någonting i att skolan har ett samhällsuppdrag och ett uppdrag att utveckla barn, unga och vuxna. Små idéburna aktörer har börjat i denna anda utifrån att de tror på en särskild metod. Det kan vara Montessori, Waldorf eller något liknande. Det

kan också handla om att de har en särskild värdegrund och någonting som de vill bidra med eller en särskild organisationsform. Där har vi sett nyckeln till att faktiskt klara lärarförsörjningen.

När jag hörde här att det var 50 000 utbildade lärare som jobbar någon annanstans tror jag att det ligger någonting i arbetsgivarskapet och att vi skolhuvudmän måste ta till oss att arbetsplatsen måste vara attraktiv. Jag håller med Friskolornas riksförbund, och jag tror också att skolan som arbetsgivare har en hel del att göra. Lärare måste ha en bra lön och måste ha möjlighet till karriärutveckling. Det är bra att Skolkommissionen kommer med idéer om detta. Jag tror också att det finns andra verktyg att jobba med.

SNS gav ut en rapport härom månaden. Där talas det bland annat om validering. Man kom också med ett käckt förslag om stipendiefinansiering. Det kanske kan vara något. Efter att man har varit i yrket i kanske tre år efter utbildning kan man få hjälp med finansiering som lärarstudent. Det finns en rad olika verktyg.

Jag vill avsluta med ett lite paradoxalt talesätt som vi som har jobbat i skolan har mött många gånger: Varje samhälle har den skola som det förtjänar.

Samtidigt är det i skolan som vi bygger framtidens samhälle. Men skolan avspeglar värderingar, beteendemönster och ekonomiska system i det befintliga samhället.

Kära utbildningsutskott! Ta chansen att jobba med skolans viktigaste verktyg, krav och positiva förväntningar på alla förslag som nu kommer. Se till att vi återskapar status och nästan en hjältegloria för våra samhällsbyggare i skolan. Vi behöver våra bästa där.

Ordföranden: Vi tar nu 20 minuters lunchpaus.

Ordföranden: Vi återupptar utfrågningen. Det blir alldeles utmärkt att vi nu låter Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund och Sveriges Skolledarförbund på fem minuter var ge några reflektioner. Då sätts tankarna igång igen om ni mot förmodan har tappat tråden!

Jag välkomnar först Johanna Jaara Åstrand, förbundsordförande för Lärarförbundet.

Johanna Jaara Åstrand, Lärarförbundet: Tack så mycket! Jag vill självklart också tacka för detta initiativ, och jag konstaterar att det har varit en spännande och givande förmiddag där vi har fått ta del av både det allvarliga nuläget och av insatser som redan görs.

Det är viktigt att komma ihåg att grundproblemet som har lett till denna situation inte främst handlar om lärarutbildningens struktur, om alternativa utbildningsvägar eller om behörighetsregler. Problemet går inte att enkelt reformera bort med utbildningsreformer.

För att få fler att vilja bli och vara lärare behöver skolan och förskolan attraktiva och hållbara villkor. Det stämmer att många lockas av läraryrket. Men

för låg lön och för hög arbetsbelastning är de två viktigaste orsakerna till att unga väljer bort yrket och att alldeles för många lärare väljer att lämna det.

Att verkligen göra något åt de här villkorsfrågorna är det enda som kan bota lärarbristen på längre sikt. Läraryrket behöver bli ett attraktivt val. Det finns insatser som måste göras här och nu, och det krävs även en långsiktighet för att komma till rätta med detta.

Lönerna måste vara på en sådan nivå att lärare väljer att stanna kvar och att så många som möjligt av de 50 000 lärare som har lämnat yrket vill komma tillbaka. Som lärare har vi en gång valt vårt yrke eftersom vi brinner för eleverna, för deras lärande och för det ämne eller ämnesområde som vi undervisar i. Det engagemanget sitter djupt. Men många har lämnat läraryrket för att de får högre lön, bättre arbetsmiljö och bättre utvecklingsmöjligheter någon annanstans. Så länge detta inte förändras är det svårt att locka tillbaka lärare.

Därför behövs fortsatt fokus på lärarlöner och karriärvägar. Lärarlönesatsningen och karriärtjänsterna behöver finnas i hela skolsystemet. Det behövs en varaktig finansiering av karriärvägarna så att huvudmän inte reducerar karriärtjänsterna till tidsbegränsade uppdrag med tillfälliga löneyft eller lönetillägg.

Lärares tid att fokusera på kärnuppdraget måste fredas och säkras. En akut åtgärd är avlastande stödfunktioner när det gäller administration och andra kringuppgifter. Administrativa lärarassistenter och andra yrkeskategorier som kan frigöra värdefull lärartid och avlasta lärarkåren är nödvändigt.

För den som har varit borta från läraryrket i flera år och vill återvända behöver det finnas kortare återvändarutbildningar. Vi har haft många reformer och läroplansförändringar som återvändare behöver sätta sig in i. Läraryrket är på många sätt ett helt annorlunda yrke än för bara tio år sedan. Precis som Anna Ekström konstaterade är villkoren för lärare som kombinerar studier och arbete ett stort hinder oavsett om det gäller behörighetsgivande studier som val eller behörighetskompletterande som Lärarlyftet II. Lärarna tvingas välja bort fortbildning för att de inte hinner och orkar med den höga arbetsbelastningen. Många av dem som påbörjar fortbildning tvingas hoppa av. Det behövs både ekonomiska och tidsmässiga möjligheter att kombinera arbete och studier.

Lärosätena behöver få möjligheter till kapacitetsutbyggnad där det finns söktryck. Det krävs en seriös satsning på att få fler disputerade som faktiskt är lärare i botten och som har erfarenhet från skola och förskola. Forskarutbildning för lärarutbildare och fortsatta satsningar på forskarskolor för lärare och förskollärare är nödvändiga.

Ett förbättrat arbete med validering av tidigare erfarenheter och kunskap kan också underlätta vägen mot lärarexamen. För närvarande saknas incitament för högskolor och universitet när det gäller validering då de själva får bära kostnaderna. Därför tycker vi att det bör utredas hur ett finansieringssystem för validering kan utformas. Det kan också finnas behov av att utreda nya metoder för validering.

Att försörja skolan med legitimerade och behöriga lärare med rätt kompetens kräver en seriös satsning även på befintliga lärares kompetensutveckling.

Därför behövs en infrastruktur för befintliga lärares kompetensutveckling så att vi kan möta föränderliga behov. Vi vet att årskullar varierar. Vi vet att ny-anlända barn och elever skapar nya behov av lärarkompetens och behörighet, och vi vet att en hel del ämnen, skolformer och åldrar har större brist än andra.

I denna infrastruktur behöver det finnas möjligheter för lärare så att man kan bygga på sin kompetens med nya ämnen och för nya skolformer. 2001 års lärarutbildning hade flera problem, framför allt i förhållande till dimensionering. Men möjligheten att bygga på en lärarexamen med nya inriktningar och specialiseringar var verkligen ett barn som kastades ut med badvattnet. Denna del behöver återupprättas. Skolkommissionens alldeles färskta förslag kan vara en viktig del i detta där professionsprogram med nya utvecklingssteg från ny-exad till särskilt kvalificerad upprättas.

Man måste även nämna vikten av god introduktion och fortsatt systematisk kompetensutveckling i yrket. Det är avgörande både för att fler ska stanna kvar i yrket och för att man ska få chans att utvecklas. Därför tycker vi att det ska finnas en introduktion och att alla lärare i alla skolformer ska ges en god start i yrket genom ett nationellt introduktions- och mentorsprogram.

Slutligen: De allra bästa lärarambassadörerna är lärarna själva. När varje lärare med stolthet kan berätta om och beskriva den skillnad man får göra tillsammans med sina kollegor för enskilda elever och för Sveriges framtid kommer också läraryrket att bli så attraktivt som det förtjänar att vara. För att åstadkomma det behövs en betydligt större politisk lyhördhet, långsiktighet och större tillit till professionen.

Ordföranden: Jag välkomnar nu förbundsordförande Bo Jansson från Lärarnas Riksförbund. Det är sannolikt sista gången han står i vår talarstol i denna roll. Vi ser fram emot att lyssna på dig, Bosse.

Bo Jansson, Lärarnas Riksförbund: Säg inte så! Jag vill gärna komma hit fler gånger.

Naturligtvis vill även jag tacka för att vi från Lärarnas Riksförbund fick komma till denna hearing. Det här är en otroligt viktig fråga. Det smärta mig varje gång jag tänker på den utveckling vi har nu. Om vi inte lyckas bryta den har vi i en nära framtid en situation där bara vissa elever kommer att få lärare som är utbildade i sina ämnen. För oss som kämpar för en likvärdighet i skolan – en skola som kan ge alla elever samma chans – är det faktum att vi går åt fel håll en smärtsam tanke.

Precis som statsrådet Helene Hellmark Knutsson sa inledningsvis handlar det om att stärka yrkets status och attraktivitet. Då finns det inga genvägar. Vi kan diskutera detaljer i lärarutbildningen liksom andra detaljer, men det finns inga genvägar: Lärarnas löner måste höjas och arbetsvillkoren förbättras. Det är så vi kan få fler lärare att vilja stanna kvar i yrket, det är så vi kan locka tillbaka lärare som har lämnat yrket för annat och det är så vi får fler studenter att välja lärarutbildningen.

Själv har jag varit lärare på grundskolans högstadium i 35 år, och jag vet vad jag talar om. Med rätt förutsättningar är detta världens bästa jobb, och det ska det vara. Det borde vara långa köer till lärarutbildningen. Vi måste dock ha system och förhållanden som gör att det är långsiktigt hållbart.

Ja, Ulla Hamilton, det har börjat hända något med lönerna, men huvudmännen måste fortsätta att uppvärdera lönerna. Annars funkade det inte. Den statliga lärarlönesatsningen är helt rätt, men den måste fullföljas. Jag vill att den vidgas till att exempelvis omfatta även lärare på vuxenutbildningen.

Det är viktigt att vi får ett tydligare sammanhållet karriärvägssystem så att lärare har förutsägbara möjligheter att göra karriär i yrket och få höjd lön. För att det ska funka säger vi att det måste både finansieras och tydligt regleras av staten. I Skolkommissionens delbetänkande finns det idéer om detta.

Vi tycker också att staten måste ta ansvar för fortbildningen av lärarna. Det funkade inte när många olika huvudmän gör på olika sätt. Det är ett nationellt ansvar att se till att lärare upprätthåller sin kompetens.

Vi lärare måste få mer tid för varje elev. Det är därför vi har kommit med förslaget om lärarassistenter, men det behövs också fler vaktmästare, it-tekniker och så vidare. Det gäller att göra detta på rätt sätt så att den tid som kan frigöras verkligen används för att förbereda undervisning av hög kvalitet – inte för att man ska ta hand om fler grupper eller få fler undervisningstimmar. Det är eleverna som ska få mer undervisning, men vi lärare måste se till att ha hög kvalitet på den.

Vi måste kunna fokusera på kunskapsuppdraget, undervisningen och elevernas kunskapsutveckling.

- Utnyttja digitaliseringen! De nationella proven bör digitaliseras. Det får inte ta så lång tid som har föreslagits i en rapport nyligen.
- Minska dokumentationskraven!
- Återrekrytera lärare till yrket! För att de ska kunna uppdatera sina kunskaper kan fortbildningskurser behövas.
- Locka fler lärare till bristämnen! Det kan bland annat göras genom att locka dem som redan har ämnesutbildningen, genom att ge förmånligare studiefinansiering eller kanske genom att erbjuda avskrivning av studielånen när man tagit sin examen och jobbat några år som lärare.

När det gäller lärarutbildningen måste vi dimensionera den tydligare utifrån arbetsmarknadens behov. Vi måste ha ett resursfördelningssystem som gör att man inte som nu ställer in utbildningar i bristämnen för att för få söker. Annars får vi en nedåtgående spiral, vilket vi kommer att ångra sedan.

Vi anser att det behövs en stadiindelad timplan i grundskolan. I gymnasieskolan behöver vi återigen knyta undervisningstimmar till kurspoängen. Lärarna måste få bättre förutsättningar och eleverna bättre möjligheter att klara sina studier. Även detta ökar attraktiviteten för läraryrket.

Jag vill avslutningsvis nämna några saker som ni absolut inte ska göra:

Luckra inte upp kraven i legitimationsreformen! Det kan vara lätt att tro att man löser problemet så. Det är precis tvärtom – på längre sikt är det förödande.

Sänk inte kraven för att komma in på lärarutbildningen! Det kommer inte att öka attraktiviteten.

Var försiktiga när ni bygger ut lärarutbildningen! Att bara bygga ut den allmänt sett utan att ta hänsyn till arbetsmarknadens behov och bristämnena kommer bara att leda fel.

Tack för mig!

Ordföranden: Innan vi går över till frågor från ledamöterna får vi en sista reflektion för dagen av Matz Nilsson, förbundsordförande för Sveriges Skolledarförbund.

Matz Nilsson, Sveriges skolledarförbund: Tack, ordföranden och riksdagens utbildningsutskott, för inbjudan! Detta är en angelägen fråga.

Sveriges Skolledarförbund tror att det egentligen handlar om det som vi hört om här nyligen, nämligen synen på och debatten om skolan. Det handlar om hur vi alla pratar om skolan, hur vi alla ser på skolan och det som händer i skolan. Attraktionskraft handlar om ett förebildsperspektiv, om jag vill utbilda mig och bli den som jobbar i den verksamheten. Det handlar om vilket signalsystem vi har.

Skolkommissionens delbetänkande är oerhört viktigt för alla att läsa. En viktig fråga för Skolkommissionen har därför varit just attraktionen och hur vi kan stärka den kraften så att fler vill ta steget och bli lärare.

De som undervisar i skolan i dag, lärarna, är utbildade för att undervisa. Men Johanna och Bo har varit inne på att skolan har fått många andra komplexa uppdrag som vi, med vår utbildningsbakgrund, har svårt att möta. Det krävs uppbackning från övriga i samhället. Skolan behöver stötta i det viktiga uppdrag vi har, så att det blir likvärdighet men också att det blir möjligt för eleverna att klara av sin skola. Skollagen 2011, som vi i Sveriges Skolledarförbund har lagt mycket kraft och tid på, ställer enormt höga krav på rektorn och på läraren. Vi måste titta på strukturer så att alla barn och elever får det stöd de behöver. Men det är inte alltid läraren som klarar av att ge det stödet.

Samhällsdebatten är viktig när det gäller hur vi ser på skolan. Lönen har nämnts. Lönen har med yrkets status att göra. Men synen på lärare har också betydelse i dag. Hur kan man utvecklas under sin yrkeskarriär? Den bilden avgör också om vi ska få fler ungdomar att ta steget för att utbilda sig till ett av de viktigaste arbeten vi har – uppdraget som lärare.

Läraryrketens konsekvens är inte bra. Det har jag precis fått höra av mina medlemmar, skolledarna. Vi har hört Håkan och andra av de idéburna tala om kompetensbristen när det gäller svenska som andraspråk, sfö och specialpedagogik. Det finns lagkrav på att alla dessa kompetenser ska mötas i undervisningen. Men rektorer kan inte rekrytera de kompetenserna i dag. Många av våra medlemmar säger att de har svårt att klara skollagskravet på grund av kompetensbristen.

När det gäller cirkulationen håller jag med Bo och Johanna. Den driver upp lönen. Men våra medlemmar är djupt oroliga över den cirkulation som vi har. Vissa kommuner har gått från att ha en personalomsättning på 8 procent till nästan 20 procent. Med den rörligheten blir det inte någon stabilitet i resultatutvecklingen. Det handlar om skolledare, och det handlar om lärare.

Vad kan vi då göra? Jag tycker att vi ska läsa delbetänkandet från Skolkommissionen. Vi kan öka attraktiviteten i uppdraget. Då handlar det om lönerna. Men vi tror – det framkommer också i kommissionens delbetänkande – att det också handlar om möjligheten att utvecklas under yrkeskarriären. Att kunna fortbilda sig och få ett mer avancerat uppdrag som lärare och skolledare är oerhört viktigt.

När det gäller lärarassistenter är vi på Sveriges Skolledarförbund helt övertygade om att vi inte kommer att klara kompetensförsörjningen. Det handlar om så många tusen lärare. Vi ska ha det som mål. Men vi kommer inte att klara det. Då måste vi vidta andra åtgärder. Och *en* sådan åtgärd kan vara lärarassistenter. Vi behöver en nationell strategi för hur vi kan jobba med lärarassistenterna i skolan så att lärarna, framför allt de legitimerade, får ägna sig åt undervisningen och den bedömning de ska göra.

När det gäller lärarutbildningen anser Sveriges Skolledarförbund att UKÄ:s utredning är av största vikt. Vi måste titta på lärarutbildningens kvalitet. Vi är djupt upprörda. Vi måste snabbt se till att öka antalet undervisningstimmar på lärarutbildningen så att vi får en lärarutbildning av hög kvalitet där lärarstudenterna får de verktyg de behöver. Vi tror också att den vetenskapliga basen behöver stärkas. Avhoppet måste vi självklart analysera mycket noggrannare. De är alldeles för många i dag.

Vi måste ta en diskussion med huvudmännen om att utöka yrkespraktiken på lärarutbildningen. Många av våra medlemmar, rektorer och andra, säger att en bra lärare behöver ha en bra förebild under yrkespraktiken. Öka undervisningstimmarerna, och stärk yrkespraktiken! När det gäller övningsskolornas betydelse får vi avvakta och se vad utredningen kommer fram till. Men lärarutbildningen måste generellt sett få mer resurser så att vi kan få en kvalitativt bättre lärarutbildning. Det innebär inte att den är för dålig ur lärarutbildningsperspektiv i dag, utan den har för dåliga resurser i fråga om antalet timmar.

Avslutningsvis vill jag ge ett exempel. Om fler ska vilja bli lärare tycker vi i Sveriges Skolledarförbund, precis som statsrådet inledde med att säga, att det är en utmärkt idé att doktorander och disputerade nu får möjlighet att utveckla sin kompetens genom att undervisa. Men vi tror också att man bör titta på att öppna lärosätena, ämnesinstitutionerna, för att göra möjliga vägar mot att också ta en lärarexamen. Man ska se till att fler inom lärosätena väljer att gå mot läraryrket.

Till sist kan jag som ett exempel berätta att jag träffade Teach for Sweden. De hade över 300 behöriga sökande till sina utbildningsplatser. 50 kom in. Varför togs inte alla in? De är akademiskt utbildade män och kvinnor som vill bli lärare och som är behöriga till utbildningen. Det är ett exempel på att det

finns intresse, som vi hörde tidigare. Men det gäller att öppna yrkesvägarna mot en lärarexamen.

Ordföranden: Tack så mycket för alla bidrag, inlägg, synpunkter och tankar! Nu är tiden ganska begränsad, men det är förvisso även antalet ledamöter. Det är sju personer som har begärt ordet. Jag ber alla ledamöter att försöka fatta sig så kort som möjligt och ta hänsyn till kollegor som också ska hinna ställa frågor. Jag ber också dem som svarar att försöka vara kortfattade. Det är bra om frågeställaren talar om vem man riktar frågan till. Även om många känner att de vill svara får vi försöka ha en sådan ordning. Vi tar två frågor åt gången.

Gunilla Svantorp (S): Tack för väldigt bra dragningar! Jag skulle kunna ställa 20 frågor. Men jag avgränsar mig till två korta frågor. Den ena går till Anna-Karin Lidström Persson som talade om VAL. Jag funderar på ifall kartläggningen av de som kommer in på VAL påverkar antalet avhopp. Är det få avhopp i anslutning till kartläggningen? Du sa ingenting om det. Om det inte är många avhopp, har man då tagit till sig det när det gäller den övriga utbildningen i Umeå?

Den andra frågan går till statsrådet Helene Hellmark Knutsson. Vi har hört om funderingar kring att vi behöver förbättra den regionala samverkan. Vill du utveckla hur ni ser på det? Vilka skulle incitamenten kunna vara för att vi ska bli bättre på att samverka? Jag tänker till exempel på de regionala kompetensplattformarna. Är det ett verktyg som man skulle kunna använda?

Maria Stockhaus (M): Jag vill också tacka jättemycket för alla intressanta dragningar och reflektioner. Jag har två korta frågor. Den första går till Annika Pontén och gäller avhopp. Du talade inte om någon analys av orsakerna till att man hoppar av. Det tycker jag är jätteviktigt. Finns det någon skillnad mellan lärosäten? Och skiljer sig de här avhoppet markant från andra utbildningar.

Den andra frågan går till Anna-Karin Lidström Persson. Det var bara 50 procent av de som sökte till VAL som antogs. Då kan man fundera på om de andra 50 procenten är direkt olämpliga eller om de inte har tillstymmelse till kompetens för att klara av utbildningen. Eller skulle regelverket för vilka som kan antas till VAL behöva ses över?

Anna-Karin Lidström Persson, Umeå universitet: Den första frågan handlade om de individuella studieplanerna och avhopp. När vi har gjort kartläggningarna för de som har sökt kan det visa sig för många att de har längre väg mot examen än de kanske först trodde. En del som hoppar av inser alltså att det kommer att bli för tungt att fortsätta jobba under fyra år och samtidigt läsa med en studietakt på 50 procent. Många som söker till VAL har mycket kortare tid att studera. Man kanske bara saknar 15 hp i form av examensarbete och kan studera inom VAL. Men en del har längre väg att gå. Då kan en individuell

studieplan som indikerar lång studietid vara en anledning till att inte kliva på tåget.

I och med legitimationsreformen har vi dock sett att incitamentet för att ta sig an uppgiften, att studera parallellt med att man undervisar som lärare, gör att fler ändå fortsätter med studier. Jag vet inte om det var svar på frågan.

När det gäller ifall de 50 procent sökande som får avslag är direkt olämpliga är det klart att möjligheten att göra en webbanmälan kan locka sökande till VAL för vilka VAL inte är vägen, för vilka VAL inte är lösningen. De kan ha sökt fel. Därför är söksiffran inte alltid intressant. Det är mer intressant att titta på hur många som faktiskt antas.

Vissa skrivningar i förordningen som reglerar oss sätter käppar i hjulet för oss när det gäller att kunna öka möjligheten att anta fler lämpliga lärare, i synnerhet förskollärare. Det har vi också påpekat för Utbildningsdepartementet. Det kan jag återkomma till ifall någon skulle vilja ha mer detaljer om det.

Statsrådet Helene Hellmark Knutsson (S): Jag fick frågan av Gunilla Svantorp om regional samverkan. Som jag sa i min inledning ser vi de nya prognosverktygen – de ska vara regionalt nedbrytbara – som en möjlighet att hitta en organisation där huvudmännen och lärosätena kan mötas och diskutera utbildningsbehovet. Regional samverkan är ett sådant verktyg.

I morgon ska vi ha den första regionala konferensen. Vi samlar då huvudmän och utbildare i Skåne. Där har man redan en ganska väl fungerande samverkan. Det ser lite olika ut runt om i landet. Men de regionala kompetensplattformarna kan absolut vara utgångspunkt för det här.

På lite längre sikt diskuterar vi, inom ramen för nationell samling, att skolsektorn ska ha ett avtal för forskning motsvarande det som finns för vården och läkarutbildningen. Där heter det ALF-avtal. Vi ska se om vi kan ha ett motsvarande sådant avtal, just för att komma åt det som en del av lärarfacken har påpekat i sina inledande tal om att vi behöver stärka forskningsanknytningen inom både utbildningen och skolan. Då kan de också utgöra ett incitament för regional samverkan.

Annika Pontén, Universitetskanslersämbetet: Vi har inte tittat på orsakerna till avhoppet, ännu. Jag tror att varje person som jobbar med lärarutbildningen har sin egen bild och sitter med den lokala och regionala bilden av varför studenterna hoppar av. Men den nationella bilden har vi inte. Vi tänker gå vidare med det. Vi tänker titta på vilka det är som hoppar av, till exempel utifrån vilket meritvärde de har med sig från gymnasieskolan. På så sätt kommer vi att förstå lite mer om avhoppet. Då kommer vi också att ställa läraravhoppet i relation till avhopp inom vårdområdet och ingenjörsinriktningarna. Dem kommer vi att jämföra med.

Vi har inte tittat på avhoppet på det sättet på de andra utbildningarna ännu. Det vi hela tiden tittar på är examensfrekvensen på alla utbildningar som leder till både generell examen efter ett program och yrkesexamen. Man kan säga

att examensfrekvensen på lärarutbildningarna är lägre än för alla andra legitimationsgrundande yrken. Sjuksköterskorna ligger, taget ur minnet, på ungefär 80 procent i fråga om examensfrekvens. Men det finns utbildningar som har lägre examensfrekvens än lärarutbildningen.

Vi har inte brutit ned det i relation till lärosäte. Det går att göra. Men det blir ganska skakigt år från år. Det är nämligen inte särskilt stora grupper. Men det går naturligtvis att göra.

Ordföranden: Nu ska frågorna vara en minut långa, och svaren ska också vara en minut. Då vet alla vad som gäller.

Ulrika Carlsson i Skövde (C): Jag vill tacka för oerhört intressanta dragningar. En del visste jag mindre om än annat.

Jag är nyfiken på Malmö högskola och flexibilitet i grundutbildningen. Skulle man kunna säga något ytterligare om på vilket sätt vi skulle kunna jobba för att skapa långsiktig hållbarhet kopplat till det.

Det finns en annan fråga som jag inte kan låta bli att fundera över. Om vi ska införa ett stort antal lärarassistenter, kan det inte bli på det sättet att behovet av antalet lärare minskar framöver? Är det någon som vågar säga någonting om det?

Anders Olsson, Malmö högskola: Vi tror att behovet av flexibla grundlärarutbildningar är stort. Det är svårt att se i dag vilka risker och hinder som finns. Men de finns naturligtvis, när vi börjar titta på detaljerna. När det gäller etapputbildningen som jag skissade på finns det risk för att vi skapar en ny lärarkategori som kanske urholkar vårt system. Det behöver regleras. I så fall behöver vi också utvidga den reform som handlar om att man kan vara anställd under utbildningen, under KPU. Det gäller också varianten med flexibel lärarutbildning.

Johanna Jaara Åstrand, Lärarförbundet: Svaret är nej. Det innebär att lärare kommer att få ägna sig åt rätt saker. Det kommer att innebära att fler lärare stannar kvar i yrket eftersom de känner att de har meningsfulla arbetsuppgifter som har betydelse för elevernas lärande på riktigt.

Bo Jansson, Lärarnas Riksförbund: Risken finns, Ulrika. Men så får det naturligtvis inte bli. Då har vi inte vunnit någonting. Lärarassistenter kan inte ersätta lärare. Titeln ska uttrycka just det. Jag vet att det kan vara en lätt väg för många. Men då minskar vi incitamenten för att fler ska söka sig till läraryrket. Vi ser i stället det här som en möjlighet för många att se hur läraryrket fungerar så att vi kan få fler sökande till lärarutbildningen.

Vi får hjälpas åt att se till att det inte blir på det sättet.

Stefan Jakobsson (SD): Jag vill först tacka Bo Jansson och Matz Nilsson för föredömliga analyser. De överensstämmer i hög grad med det jag har sagt innan. Båda mina frågor går för enkelhetens skull till Anna Ekström. Du får välja vilken hatt du vill ta på dig för respektive fråga, Anna.

Den första frågan gäller om det någonsin har gjorts en analys av varför så många lärare har lämnat yrket? Vi kan säkert alla gissa, mellan tummen och pekfingeret, varför de har gjort det. Men har det gjorts någon analys? Finns det någon rapport om detta?

Fråga nummer två gäller att vi alla har kommit fram till att det behövs en karriärtjänst. För ett och ett halvt år sedan presenterade jag någonting som heter Shanghai-modellen. Det absolut viktigaste de gjorde i Shanghai var att göra vidareutbildningen gratis. De såg till att både den tvingande och den frivilliga delen var gratis. Man fick offra en del blod, svett och tårar för att kunna ta sig uppåt på karriärstegen. Finns det några tankar om detta i dagsläget?

Anna Ekström, Skolverket: På den första frågan svarar jag med ”skolverket-hatten” på. Vi viskar lite här. Jag har tittat på Annika också. Vi känner inte till att det har gjorts någon ordentlig analys. Jag säger som Annika; Det är likadant som för avhoppet. Vi tror inte att det finns. Vi vet inte heller om någon planerar att göra det. Men vi återkommer gärna ifall vi hittar någon sådan.

Den andra frågan gäller hur man ska tänka när det gäller till exempel professionsprogram för lärare och rektorer. Nu sätter jag på mig ”skolkommisionen-hatten”. Skolkommisionen får återkomma till det i vårt slutbetänkande. Vi har inte kommit längre än vi skriver i betänkandet.

Om jag får lägga till någonting själv tror jag att det är klokt att titta på hur man gör i andra länder. Det är lätt att titta långt bort. Men vi kan också gå lite närmare och titta på hur man gör i till exempel Norge. Sist jag träffade min norske kollega berättade han att man där har övergått till att mer ge stipendier direkt till lärarna för behörighetsgivande kurser. Det har man åtminstone på kort sikt ganska goda erfarenheter av där. Det är någonting som vi ska fundera lite över. Som jag sa i slutet av min genomgång är frågan om ansvarsfördelningen mellan huvudmän, lärare och stat, i form av lärosäten och skolmyndigheter, när det gäller fortbildning och kompetensutveckling ständigt under diskussion. Det skulle nog vara ganska bra att sätta ned foten där.

Daniel Riazat (V): Tack för bra föredragningar! Jag vill få in ett annat perspektiv. Vi pratar om lönen – den är viktig – och hur vi ska få fler att söka till lärarutbildningarna. Jag tror samtidigt starkt på det som Bosse sa om att vi inte enbart kan öka antalet platser utan också måste tänka på hur vi gör det.

Jag vill bemöta det på ett annat sätt. Jag skulle vilja säga att antalet avhopp och andelen utbildade lärare som inte arbetar inom skolan är ett större problem än hur många som söker till lärarutbildningen. Jag riktar frågan till Bosse, eftersom det är sista gången vi kan ta det här i Andrakammarsalen.

Jag upplever att många lärare och rektorer – Skolledarförbundet kanske också vill svara – känner maktlöshet på grund av att man i vissa fall får agera som ekonomiska tjänstemän. Man är pedagogiska ledare och pedagoger men får inte sätta in de insatser som man vet behövs. Det kan skapa en känsla av maktlöshet som leder till att man inte vill arbeta inom sektorn efter ett tag. Hur ser ni på det? Ifall den situationen kan förändras, kan det ha en avgörande roll för att öka attraktiviteten och göra så att lärarna och även skolledarna stärks i sin profession?

Bo Jansson, Lärarnas Riksförbund: Du har helt rätt, Daniel. Lönen är jätteviktig. Jag kommer att fortsätta prata om det. Det finns ingen motsättning mellan lönen och lärarnas arbetsvillkor och arbetsmiljön. Du beskriver frustrationen i att man som lärare kan se att det behövs särskilda insatser men inte – liksom en läkare – kan ordinera de insatserna och se till att eleven får dem. Det är frustrerande. Vi tycker att vi, som de proffs vi är, skulle kunna ha den ordinationsrätten.

Vi måste lösa det också. Bara lönen räcker absolut inte.

Matz Nilsson, Sveriges Skolledarförbund: Det är självklart att lärare är utbildade för att undervisa. Och väldigt många som är skolledare i dag har en lärarbakgrund, som förskollärare eller lärare.

Man måste hitta stödjande funktioner för det pedagogiska ledarskapet. Det gäller administration, ekonomi, fastigheter och annat. Men det viktiga är att skolledarna själva får vara med och formulera det stödbehov de har. Det gäller för både lärare och rektorer. Det skulle underlätta mycket ifall vi hade något som liknar en nationell strategi, för att få igång en dialog där rektorerna tillsammans med huvudmännen kan diskutera bra stöd för att skolledaren ska kunna ägna sig åt uppdraget, det pedagogiska ledarskapet.

Johanna Jaara Åstrand, Lärarförbundet: Vi efterlyser en lokal samling, så att professionens röst verkligen kommer fram till lokala politiker. Det är lärare och skolledare ute i kommunerna som är kommunernas utbildningspolitiska experter. Då måste det skapas arenor för det.

Det som Bosse beskriver drabbar inte bara enskilda elever. Det påverkar också Socialdepartementets sjukskrivningssiffror. Det syns i sjukskrivningstalen för lärare, i form av samvetsstress när de inte får göra det jobb de är satta att göra.

Ordföranden: Tusen tack, allihop! Jag lämnar över till utskottets vice ordförande, Christer Nylander, som får avsluta själva utfrågningen.

Christer Nylander (L): Tack så mycket! Det är alltid mycket intressant att lyssna på utfrågningar. Man lär sig mycket. Man får många svar. Men det dy-

ker också upp en del nya frågor. En sak som slog mig när jag tittade på presentationen av läget var att vi skulle kunna lösa hela problemet ifall vi kunde få lika många män att söka till lärarutbildningen som antalet kvinnor som ansöker nu. Behövs det särskilda insatser för att nå dit? Eller behövs det allmänna insatser för att lyfta yrket och utbildningen generellt?

Vi har under dagen fått ta del av en hel del nya fakta och nya kunskaper. Vi har fått höra en hel del funderingar och svar på hur man skulle kunna lösa problemet. Men vi har naturligtvis inte fått det fullständiga svaret på vad som krävs för att lösa de stora utmaningar som vi står inför.

Det är ingen slump att utskottet har valt att fördjupa oss i detta ämne. Vi tycker att vi har använt timmarna väl och har fördjupat oss mycket väl. Jag tror att vi tillsammans är mycket klokare efter de här timmarna, när vi nu söker nya svar på hur den här viktiga utmaningen ska lösas.

Stort tack!

BILAGA

Bilder från utfrågningen

Annika Pontén UKÄ

Annika Pontén

Universitetskanslersämbetet

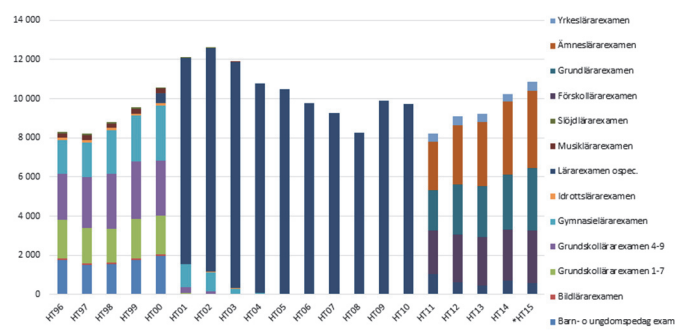
Hur många behöver examineras från lärarutbildningen för att täcka behovet?

Disposition:

- Nybörjare på lärarutbildningen
- Examinerade från lärarutbildningen
- Avhopp från den nya lärarutbildningen
- Hur många nybörjare behövs för att examinationen ska täcka behovet?

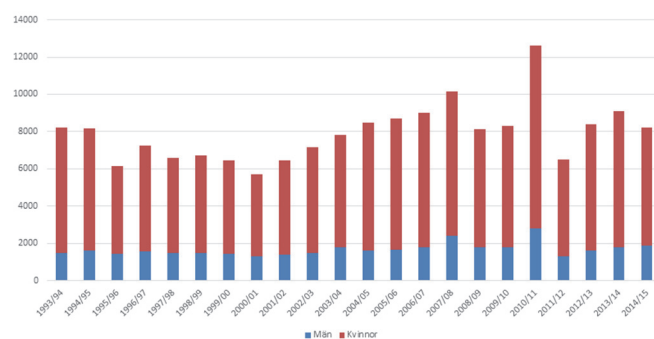
Nyborjare på lärarutbildningen

Höstterminerna 1996 – 2015

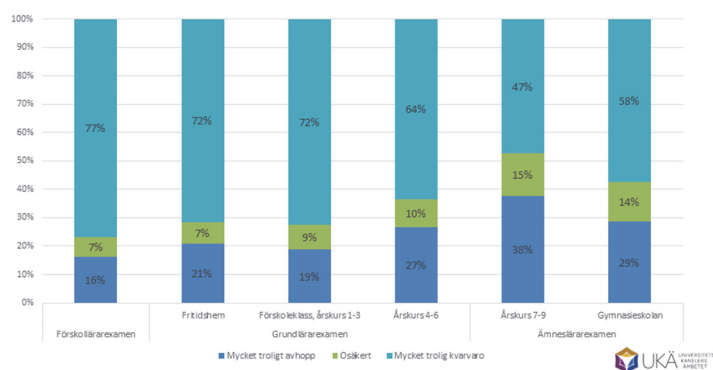
Examinerade från lärarutbildningen

Läsåren 1993/94 – 2014/15

Avhopp från den nya lärarutbildningen

Hur många nybörjare behövs för att examinationen ska täcka behovet?

Antal nybörjare läsår 14/15	Antagen examensfrekvens	Förväntat årligt antal lärarexamina
13 038	65%	8 475

Årligt nybörjarbehov	Antagen examensfrekvens	Årligt examinationsbehov 2015-2029
21 108	65%	13 720*

* Skolverkets prognos

Nybörjare	-8 070	Examinerade	-5 245
-----------	--------	-------------	--------

UKA UNIVERSITETSKOLLEKTIVET

Anna Ekström Skolverket

Tillgången på behöriga lärare samt Skolverkets arbete på området

Skolverket

Skolverkets prognos

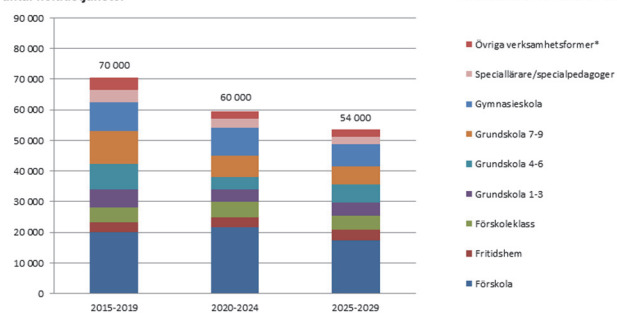

Skolverket

Totalt rekryteringsbehov

Totalt rekryteringsbehov av lärare i olika skol- och verksamhetsformer, antal heltidstjänster

Störst rekryteringsbehov av förskollärare och lärare i årskurs 7-9

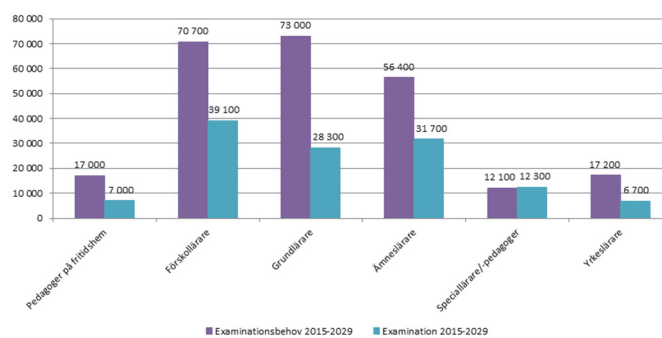

*Auser grundskolor, gymnasieskolor, kommunal vuxenutbildning grundläggande nivå, kommunal vuxenutbildning gymnasial nivå, utbildning i svenska för invandrare och särskild utbildning för vuxna

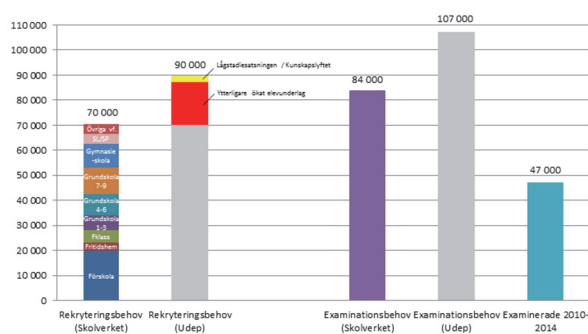
Skolverket

Beräknad examination

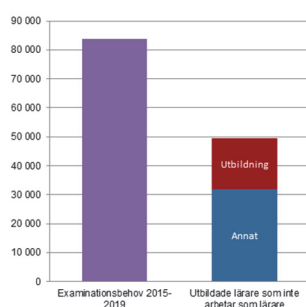
Skolverket

Lärarbehov 2015-2019

Skolverket

Lärare som inte arbetar som lärare

- Nästan 50 000 personer med lärarutbildning i åldern 20–60 år är sysselsatta utanför skolan.
 - 17 500 arbetar med utbildning på andra områden.
 - Bland övriga omkring 32 000 är vård och omsorg och offentlig förvaltning vanligaste näringsgrenarna.

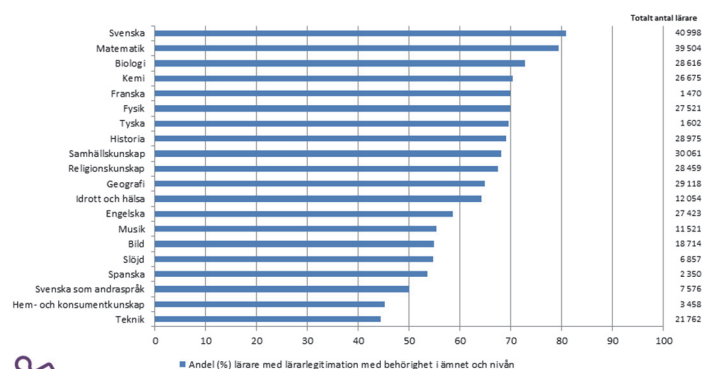
Skolverket

Nulägesbild

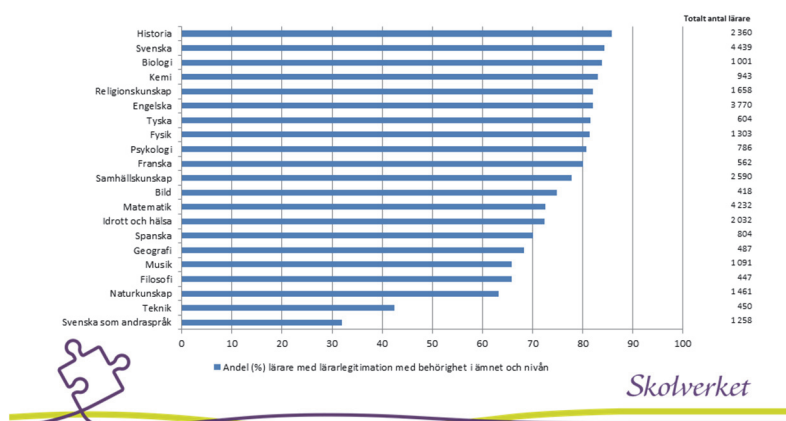
Skolverket

Behöriga lärare i grundskolan

Skolverket

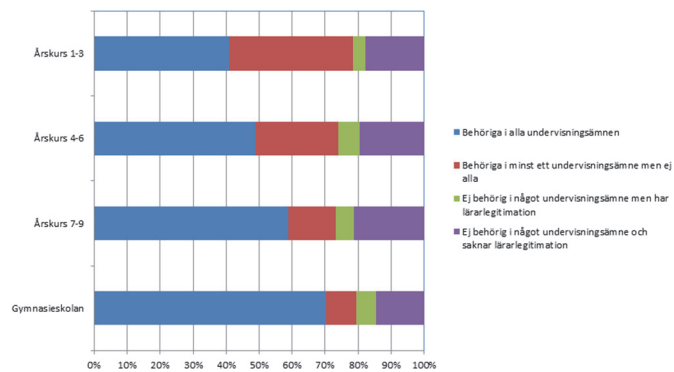
Behöriga lärare i gymnasieskolan

Lärarlyftsperspektiv

Summering

Skolverket

Lärarlyftet II

- Pågår till och med 2018
- Kurser och utbildningar ska leda till behörighet i enlighet med behörighetsförfordningen
- Kurser innehåller ämnesteorier såväl som ämnesdidaktik
- Relevans i förhållande till respektive kurs-/ämnesplan
- Speciallärarutbildning – ska leda till examen. Flera olika specialiseringar från och med hösten 2016
- Huvudmän ansöker om statsbidrag för deltagande lärare – 500 - 1500 kr per hp.
- Garanterad behörighet – dock inte per automatik i legitimationen, måste ansöka om ytterligare behörighet

Skolverket

Lärarlyftet hittills, 2012 till våren 2016

1060 kurser har startat

10 700 lärare

1 300 fritidspedagoger

750 personer inom Speciallärarutbildningen (32 utbildningar)

= 12 750 deltagare hittills

Hösten 2016: **Ytterligare** cirka 70 kurser, 11 speciallärarutbildningar och 1 200 deltagare

Hela anslaget gick åt för 2015

Hela anslaget för 2016 beräknas gå åt

Skolverket

Lärarlyftet just nu

- Finns ett stort antal lärare som skulle behöva utbilda sig för att få ytterligare behörighet
- Fler specialiseringar inom speciallärarutbildningen har inneburit ett väldigt stort intresse
- Fortsatta signaler från deltagarna om väldigt dåliga villkor från arbetsgivarna (huvudmännen) - som i sin tur anser att staten inte bidrar tillräckligt
- Ansvarsfrågan - enskilda lärare, huvudmän eller stat – verkar ständigt aktuell bland huvudmän och lärare

Skolverket

Kampanj för fler lärare och förskollärare

- Skolverket ska, i samarbete med Universitets- och högskolerådet, genomföra en informationskampanj om lärar- och förskolläraryrkena samt lärar- och förskolläraryrkesutbildningarna
- Målet med kampanjen är att få fler att välja dessa yrken, behålla lärare i skolan och locka tillbaka lärare som har lämnat yrket.
- Kampanjen bygger vidare på den genomförda informationskampanjen "För det vidare", men med en breddad målgrupp.

Anders Olsson Malmö högskola

Malmö högskolas arbete för att möta det ökade behovet av lärare

- Regional samverkan
- Flexibel grundlärautbildning
- Grundlärautbildning i modersmål
- Utökning av antalet utbildningsplatser

Uppdrag att samordna bedömning av yrkeskunskaper vid antagning till yrkeslärautbildning

- samordna valideringar/bedömningar för likvärdig tillämpning vid validering, i samarbete med berörda lärosäten, Högskoleverket/Universitets- och högskolerådet och Skolverket
- samråda med Myndigheten för yrkeshögskolan för att säkerställa kopplingen till den nationella strukturen för validering som myndigheten ansvarar för och med berörda branschorganisationer i syfte att verka för valideringsmetodernas legitimitet i näringslivet.
- kartlägga behovet av att skapa kompletterande utbildningar på relevant nivå.

Susanna Malm Stockholms universitet

Utländska lärares vidareutbildning, ULV

- en kompletterande utbildning för
utländska lärare och förskollärare

Susanna Malm
nationell samordnare ULV,
Stockholms universitet

Uppdrag och målgrupp

- Regeringsuppdrag sedan 2007
- Förordning SFS 2008:1101
- Riktat sig till redan utbildade lärare och förskollärare

Utländska lärares vidareutbildning, ULV

Vem kan bli antagen?

- Utländsk eftergymnasial lärarexamen
- Svenska som andra språk 3 eller motsvarande
- Högst 120 hp kvar att komplettera till en svensk lärarexamen eller legitimation

Utländska lärares vidareutbildning, ULV

Vilka är de studerande?

- Lärare och förskollärare med utbildning från över 80 olika länder
- Individuell studieplanering
 - svensk lärarexamen
 - svensk lärar- eller förskollärlägitimation
 - ytterligare kunskaper om svensk skola och förskola

Utländska lärares vidareutbildning, ULV

Framgångsfaktorer för uppdraget

- Särskild förordning ger förutsättningar för uppdraget
- Riktat uppdrag till lärosäten
- Nära samarbete med UHR, Skolverket och Lärarförbunden

Utländska lärares vidareutbildning, ULV

Utmaningar för de utländska lärarna och förskollärarna

- Ekonomiska hinder, val mellan studier och försörjning
- Svenska språket
- Annan akademisk studietradition

Utländska lärares vidareutbildning, ULV

Patricia – en student inom ULV

Framgångsfaktorer

- Eftertraktade på arbetsmarknaden
- Det svenska skolväsendet får behöriga lärare med flerspråkig kompetens
- Positiva effekter av kompletterande utbildning
- Vinner tillbaka sin yrkesidentitet

Utländska lärares vidareutbildning, ULV

Framtida utmaningar

- Nyanlända med bristfällig utbildningsdokumentation
- Information om legitimation och kompletterande utbildning

Utländska lärares vidareutbildning, ULV

Snabbspåret för nyanlända lärare och förskollärare

- En överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter
- Utbildningsuppdrag till de lärosäten som ger ULV

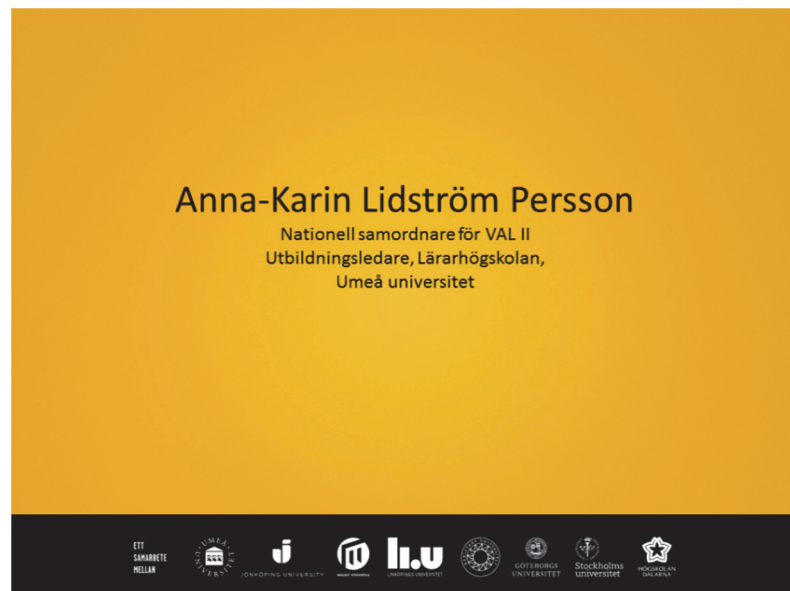

Snabbspåret för nyanlända lärare och förskollärare

- Processer tidigareläggs
- Kännedom om hur svensk skola eller förskola fungerar
- Kännedom om vägen till lärar- eller förskollärarlegitimation

Anna-Karin Lidström Persson VAL-presentation

Innehåll

- VAL-projektets syfte, organisation och omfattning
- Vem är VAL-studenten?
- Framgångsfaktorer
- Valideringsmöjligheter
- Framtid

VAL-projektets syfte

VAL-förordningen SFS 2013:831

Utbildningarna ska ges för att öka andelen lärare och förskollärare i skolan och i förskolan som har en examen som kan vara behörighetsgivande för legitimation enligt 2 kap. 16 § skollagen (2010:800)

Tidigare: SÄL I, II, III, KUT

Vem kan bli antagen till VAL II?

- **Verksam** (visstid eller tills vidare) som lärare hos svensk skolhuvudman
- **Har högst 120 hp** kvar att komplettera till en svensk lärarexamen, eller 30 hp för särskilda grupper
- **Saknar en examen** som kan vara behörighetsgivande för legitimation

Vanliga avslagsanledningar:

- Rymt ej inom 120 hp (eller 30 hp)
- Ingen eller ej relevant lärtjänst

Nationell ledningsgrupp

Lärosäten – Högskolan Dalarna, Göteborgs universitet, Jönköping University, Karlstads universitet, Malmö högskola, Linköpings universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet (nationell samordnare)

Skolverket

Lärarförbunden (Lärarnas riksförbund och Lärarförbundet)

Arbetet i VAL

- Lokal och nationell bedömning
- Senaste ändringen öppnade för nya sökandekategorier - erfarna lärare och förskollärare (8/15)
- Komplicerad förordningstext
- Komplex studievägledning och handläggning
- Fortfarande högt söktryck
- Omsätter ca 85 milj kr, ca 900 HST
- Projektid till 30 juni 2020
- Sista antagning 30 juni 2017
- VAL utvärderas av UKÄ

ETT
SAMARBETE
MELLAN

JONKÖPING UNIVERSITY

l.u.
LUND UNIVERSITY

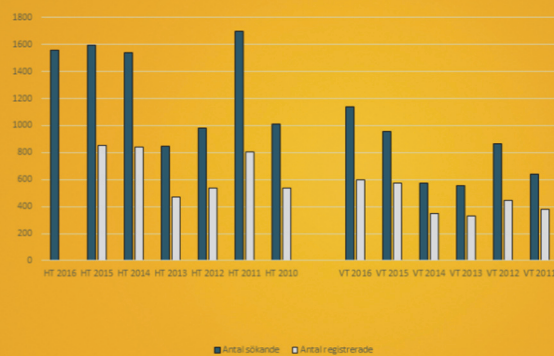

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Stockholms
universitet

Hur många söker och hur många registreras?

ETT
SAMARBETE
MELLAN

JONKÖPING UNIVERSITY

l.u.
LUND UNIVERSITY

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Stockholms
universitet

Möjliga examina inom VAL II

- **2011.** Ämnesläraresexamen, Yrkesläraresexamen, Grundläraresexamen, Förskölläraresexamen
- **2001/2007.** Läraresexamen med inriktning mot gymnasiet; mot grundskolans senare år; mot grundskolans tidigare år, mot yrkesinriktat ämne
- **Före 2001.** Motsvarande examen, t ex Examen avsedd för undervisning i grundskolans årskurs 4-9 eller 1-7; Examen avsedd för undervisning i gymnasieskolan osv

VAL optimerar vägen mot examen!

Från ansökan till examen

- Webbanmälan 15 april / 15 oktober
- Kartläggning och validering av tidigare studier, lärarerfarenhet samt övriga meriter
- Bedömning på lokal och nationell nivå
- Individuell studieplan upprättas
- Antagningsbesked och studieplan skickas ut
- Eventuell revidering av individuell studieplan under studiernas gång
- Examen erhålls efter avslutade studier och ansökan

Ansökan om legitimation och eventuellt utökad behörighet till Skolverket

Vem är VAL-studenten?

- **Tomas** - trä- och metallslöjd
- **Malin** - matematik och naturorienterande ämnen
- **Åsa** - förskola
- **Manuel** - moderna språk
- **Peter** - fysik och matematik

ETT
SAMARBETE
MELLAN

JONKÖPING UNIVERSITY

h.u.
HÖRSNÄS
UNIVERSITET

GÖTTEBORGS
UNIVERSITET

Stockholms
universitet

Exempel 1: Tomas har undervisat 20 år i trä- och metallslöjd i åk 4-9. Han har en finsnickeriutbildning men inga tidigare ämnesstudier på universitetsnivå i trä- och metallslöjd.

Studieplan: Tomas studerar 90 hp Trä- och metallslöjd samt studerar även utbildningsvetenskaplig kärna 30 hp (UVK). Valideringsmöjligheter för denna studerandekategori finns och prövas ut, vid t ex GU.

Examensmål: Ämneslärarexamen med inriktning mot åk 7-9 i trä- och metallslöjd, 180 hp

ETT
SAMARBETE
MELLAN

JONKÖPING UNIVERSITY

h.u.
HÖRSNÄS
UNIVERSITET

GÖTTEBORGS
UNIVERSITET

Stockholms
universitet

Exempel 2: Malin har oavslutad grundskolläraryt utbildning Ma-NO, åk 4-9. Hon har examensarbetet kvar samt några kurser i fysik och kemi. Har arbetat som NO-lärare i sju år på en 7-9 skola.

Studieplan: Malin läser 15 hp examensarbete, samt slutför om möjligt sina påbörjade kurser, alternativt studerar nya befintliga kurser i fysik och kemi.

Examensmål: Examen avsedd för undervisning i åk 4-9, dvs så kallad Motsvarande examen

Exempel 3: Åsa är utbildad barnskötare men anställdes som förskollärare när hon hade genomgått en kompletterande utbildning på universitetsnivå omfattande 90 hp, vilken gav sk "lokal behörighet". Hon har arbetat 15 år på förskola och varit anställd som förskollärare i ca 9 år.

Studieplan: Åsa genomför valideringsuppgifter för att uppvisa färdigheter och kompetenser som motsvarar förskolepedagogiskt område 120 hp. Särskilt fokus i valideringsuppgifterna ligger på grundläggande läs- och skrivinlärning, matematikinlärning, naturvetenskap och teknik i förskolan, kommunikation, omsorg, individualisering och it. Om godkänt resultat studerar Åsa 30 hp UVK.

Examensmål: Förskollärarexamen, 210 hp (enligt 2011)

Exempel 4: Manuel kommer från Spanien och är lärare sedan fem år tillbaka i åk 7-9 i spanska. Han har en påbörjad lärarutbildning från Spanien där han har läst motsvarande 90 hp.

Studieplan: Manuel studerar Utbildningsvetenskaplig kärna 60 hp samt kontrastiva moment i språkparet spanska-svenska, t ex översättning och grammatik.

Examensmål: Ämnesläraresexamen med inriktning mot åk 7-9, 180 hp (60 hp UVK, 30 hp VFU, 90 hp Ämne 1)

Exempel 5: Peter har en examen från fysikerlinjen och arbetar sedan 14 år som lärare i matematik, fysik och teknik på gymnasiet. I hans examen finns motsvarande minst 120 hp fysik samt 60 hp matematik.

Studieplan: Peter studerar Utbildningsvetenskaplig kärna 30 hp (UVK) samt ytterligare 30 hp för att nå 90 hp i Matematik. Vi erbjuder honom att genomföra en speciellt framtagna kurs "Ämnesdidaktik med metodik, 30 hp" i ämnet matematik för att nå 90 hp (vilket är ett sätt att validera reell kompetens från läraryrket i didaktik och metodik).

Examensmål: Ämnesläraresexamen med inriktning mot gymnasieskolan, 300 hp (60 hp UVK, 30 hp VFU, 120 hp Ämne 1 (Fysik), 90 hp Ämne 2 (Matematik))

Framgångsfaktorer

- Samarbete i ledningsgrupp
- Stabilitet
- Kartläggning - omfattande och noggrant
- Optimering och likvärdighet
- Kostnadseffektivt
- Egen förordning
- Distansstudier - behålla lärare i tjänst
- Metodutveckling av validering av reell kompetens
- Spridningseffekter
- Välutbildade lärare

Valideringsmöjligheter

- **Validering av förskolepedagogiskt område.** Har utvärderats efter tre antagningsomgångar – rapport.
- **Validering av ämneslärares ämnesdidaktiska och metodiska kunskaper och färdigheter.** Erfarenhetsutbyte mellan bedömare har genomförts och utvärdering kommer att ske.
- **Validering av ämneskunskaper hos lärare i praktisk-estetiska ämnen.** Utvärdering kommer att ske.
- **Validering inom ramen för kurser samt validering inom UVK, VFU mm**

Framtid

- Det anställs fortfarande obehöriga lärare trots att legitimationskravet infördes 1 juni 2015
- Förlängning - snart ej möjligt att utnyttja alla 120 hp innan projektslut
- Önskemål om förordningsförändringar påtalade för departementet – vi vill kunna använda 2001 års examensordning för alla, öppna för fler kategorier, ev större poängspann
- Genom VAL-förordningen ges fler möjligheter för individen utan ett ge avkall på kvalitet och examensmålsuppfyllelse
- VAL kompletterar KPU (kompletterande pedagogisk utbildning) då man inom VAL både kan ämneskomplettera och studera utbildningsvetenskaplig kärna (UVK)
- Trots annonsering verkar VAL vara okänt för vissa skolor/lärare/kommuner

ETT
SAMARBETE
MELLAN

JONKÖPING UNIVERSITY

L.U.
LUND UNIVERSITY

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Stockholms
universitet

HÖGSKOLAN
DALARNA

Problemet är långt ifrån löst!

*VAL behöver existera till dess de reguljära
programutbildningarna täcker skolväsendets behov*

ETT
SAMARBETE
MELLAN

JONKÖPING UNIVERSITY

L.U.
LUND UNIVERSITY

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

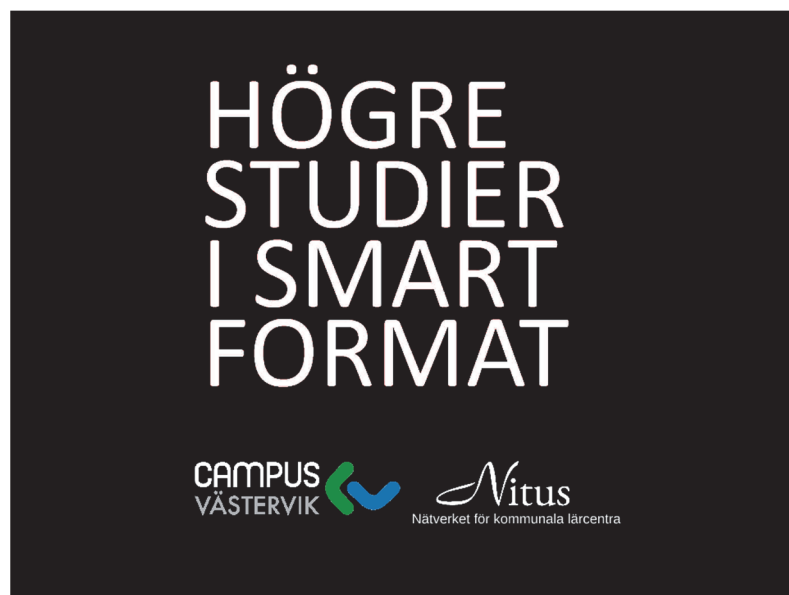

Stockholms
universitet

HÖGSKOLAN
DALARNA

Jerry Enström Nitus

NITUS!

- ❖ Infrastruktur för lärande och högre utbildning
- ❖ 100 Nitus-an slutna kommuner
- ❖ 15 000 studenter
- ❖ 4,58 förstahandssökande (Campus Västervik)
- ❖ Breddar målgruppen
- ❖ Bidrar till rekrytering

Nitus – nätverket för kommunala lärcentra

Det behövs lärare – i hela landet

- ❖ 197 landsbygdskommuner
- ❖ Direkt närhet

- regionalpolitiska
satsningar

Nitus – nätverket för kommunala lärcentra

Vi kan utbilda 15 000 lärare!

Nitus – nätverket för kommunala lärcentra

Ni = platserna

Vi = modellen

Nitus – nätverket för kommunala lärcentra

Det behövs **NYA vägar**

- för flexibilitet i högre utbildning

- i ***hela*** landet

Vitus – nätverket för kommunala lärcentra

SKL

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2013/14
2013/14:RFR1	SOCIALUTSKOTTET Etisk bedömning av nya metoder i vården – en uppföljning av landstingens och statens insatser	
2013/14:RFR2	KULTURUTSKOTTET Uppföljning av regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	
2013/14:RFR3	KULTURUTSKOTTET En bok är en bok är en bok? – en fördjupningsstudie av e-böckerna i dag	
2013/14:RFR4	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om funktionshindersperspektiv i kulturarvet	
2013/14:RFR5	TRAFIKUTSKOTTET Hela resan hela året! – En uppföljning av transportsystemets tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning	
2013/14:RFR6	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om ändring av riksdagens be- slut om höjd nedre skiktgräns för statlig inkomstskatt	
2013/14:RFR7	SKATTEUTSKOTTET Inventering av skatteforskare 2013	
2013/14:RFR8	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Ett förlängt arbetsliv – forskning om arbetstagarnas och arbetsmarknadens förutsättningar	
2013/14:RFR9	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om vårdnadsbidrag och jämställdhetsbonus	
2013/14:RFR10	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Subsidiaritet i EU efter Lissabon	
2013/14:RFR11	SKATTEUTSKOTTET Utvärdering av skattelättnader för utländska experter, specialister, forskare och andra nyckelpersoner	
2013/14:RFR12	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om PISA-undersökningen	
2013/14:RFR13	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna kunskapsseminarium om icke smittsamma sjukdomar – ett ökande hot globalt och i Sverige (onsdagen den 4 december 2013)	
2013/14:RFR14	KULTURUTSKOTTET För, med och av – en uppföljning av tillgängligheten inom kulturen	
2013/14:RFR15	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om OECD:s handlingsplan mot skattebaserodering och vinstförflyttning	
2013/14:RFR16	TRAFIKUTSKOTTET Framtidens flyg	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2013/14
2013/14:RFR17	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Översyn av ändringar i offentlighets- och sekretesslagstiftningen 1995–2012	
2013/14:RFR18	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna kunskapsseminarium om socialtjänstens arbete med barn som far illa	
2013/14:RFR19	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets seminarium om utbildning för hållbar utveckling inklusive entreprenöriellt lärande	
2013/14:RFR20	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning För, med och av – en uppföljning av tillgänglighet inom kulturen	
2013/14:RFR21	UTBILDNINGSUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 1: Skrivbordsstudie om autonomi- och kvalitetsreformerna	
2013/14:RFR22	UTBILDNINGSUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 2: Intervjuundersökning med rektorer	
2013/14:RFR23	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets hearing om framtidens luftfart – Har vi luft under vingarna?	
2013/14:RFR24	JUSTITIEUTSKOTTET Offentlig utfrågning med anledning av EU-domstolens dom om data-lagringsdirektivet	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2014/15
2014/15:RFR1	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Stöd till lokala åtgärder mot övergödning	
2014/15:RFR2	TRAFIKUTSKOTTET Hållbara analyser? Om samhällsekonomiska analyser inom transportsektorn med särskild hänsyn till hållbar utveckling	
2014/15:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning om järnvägens vägval	
2014/15:RFR4	FÖRSVARsutskottet Blev det som vi tänkt oss? En uppföljning av vissa frågor i det försvarspolitiska inriktningsbeslutet 2009	
2014/15:RFR5	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Huvudrapport	
2014/15:RFR6	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 3: Enkätundersökning till studieansvariga	
2014/15:RFR7	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 4: Den fallstudiebaserade undersökningens första fas	
2014/15:RFR8	TRAFIKUTSKOTTET Seminarium om samhällsekonomiska analyser	
2014/15:RFR9	TRAFIKUTSKOTTET Sjöfartsnäringen och dess konkurrenskraft	
2014/15:RFR10	SKATTEUTSKOTTET Skattebefriade bränslen i industriella processer, så kallade råvarubränslen	
2014/15:RFR11	UTBILDNINGsutskottet Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om idrott och fysisk aktivitet i skolan – ett sätt att stärka inlärning och hälsa	
2014/15:RFR12	KONSTITUTIONsutskottet Konstitutionsutskottets hearing om journalisters och medie-redaktioners säkerhet och arbetsförutsättningar	
2014/15:RFR13	SOCIALFÖRSÅKRINGSUTSKOTTET Finsam – en uppföljning av finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser	
2014/15:RFR14	SOCIALFÖRSÅKRINGSUTSKOTTET Socialförsäkringsutskottets offentliga utfrågning om Finsam – finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser	
2014/15:RFR15	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om internationellt samarbete mot skatteflykt	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2014/15
2014/15:RFR16	NÄRINGSUTSKOTTET OCH UTRIKESUTSKOTTET Offentlig utfrågning om ett handelsavtal mellan EU och USA (TTIP)	
2014/15:RFR17	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om unga vuxnas möjlighet att finansiera ett eget boende	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2015/16
2015/16:RFR1	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Statsråds medverkan i konstitutionsutskottets granskning	
2015/16:RFR2	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 24 september 2015	
2015/16:RFR3	FÖRSVARsutskottet Om krisen eller kriget kommer – En uppföljning av informationsinsatser till allmänheten om den enskildes ansvar och beredskap Huvudrapport och Bilagor	
2015/16:RFR4	KULTURUTSKOTTET Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen	
2015/16:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppna utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 12 november 2015	
2015/16:RFR6	FINANSUTSKOTTET Utvärdering av Riksbankens penningpolitik 2010–2015	
2015/16:RFR7	FINANSUTSKOTTET Review of the Riksbank's Monetary Policy 2010-2015	
2015/16:RFR8	SKATTEUTSKOTTET Punktskattehöjningar på alkohol- och tobaksprodukter – skatteeffekter och påverkan på den oregistrerade anskaffningen av dessa produkter	
2015/16:RFR9	CIVILUTSKOTTET Miljömärkning av produkter – En översikt över de miljömärkningar av produkter som finns i Sverige och i de övriga nordiska länderna	
2015/16:RFR10	KONSTITUTIONSUTSKOTTET OCH JUSTITIEUTSKOTTET Konstitutionsutskottets och justitieutskottets hearing om radikalisering och rekrytering till våldsbejakande extremism i den digitala miljön	
2015/16:RFR11	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets seminarium om kultursamverkansmodellen	
2015/16:RFR12	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken 23 februari 2016	
2015/16:RFR13	SOCIALUTSKOTTET Cancervården – utmaningar och möjligheter	
2015/16:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Kollektivtrafiklagen – en uppföljning	
2015/16:RFR15	CIVILUTSKOTTET Inventering av forskning inom civilutskottets beredningsområde 2016	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2015/16
2015/16:RFR16	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning inför proposition om forskning och innovation	
2015/16RFR17	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om förutsättningar för svensk film	
2015/16RFR18	UTBILDNINGSUTSKOTTET Digitaliseringen i skolan – dess påverkan på kvalitet, likvärdighet och resultat i utbildningen	
2015/16RFR19	UTBILDNINGSUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige	
2015/16RFR20	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om utvärderingen av penningpolitiken 2010-2015 12 maj 2015	
2015/16RFR21	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport 2016	